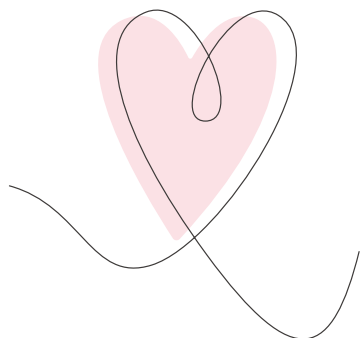

KLP BANKHOLDING AS

Årsrapport 2018

KLP Bankens virksomhet er inndelt i forretningsområdene personmarked og offentlige utlån.

Målgruppen i personmarkedet er medlemmer av pensjonsordningene i Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap (KLP). Banken skal tilby produkter og tjenester til konkurransedyktige betingelser for å bidra til at virksomheter som har valgt KLP som pensjonsleverandør oppleves som attraktive arbeidsgivere.

Tilstedeværelse i markedet for offentlige utlån gjennom KLP Kommunekreditt AS bidrar til konkurranse og at kommuner, fylkeskommuner og virksomhet med offentlig garanti får tilgang til gunstig langsiktig finansiering.

KLP Banken AS eies av KLP gjennom KLP Bankholding AS og har to heleide datterselskaper, KLP Kommunekreditt AS og KLP Boligkreditt AS.

Innhold

KLP BANKHOLDING AS

ÅRSBERETNING 2018	4
RESULTATREGNSKAP	12
BALANSE	13
EGENKAPITALOPPSTILLING KLP BANKHOLDING AS	15
EGENKAPITALOPPSTILLING KLP BANKHOLDING AS KONSERN	16
KONTANTSTRØMOPPSTILLING	17
NOTER TIL REGNSKAPET	
Note 1 Generell informasjon	18
Note 2 Sammendrag av de viktigste regnskapsprinsippene	18
Note 3 Viktige regnskapsestimer og vurderinger	28
Note 4 Netto gevinst/(tap) på finansielle instrumenter	28
Note 5 Kategorier av finansielle instrumenter	29
Note 6 Virkelig verdi hierarki	32
Note 7 Finansielle derivater	33
Note 8 Sikringsbokføring	34
Note 9 Netto renteinntekter	35
Note 10 Netto provisjonsinntekter	35
Note 11 Rentebærende verdipapirer	36
Note 12 Finansiell risikostyring	36
Note 13 Kreditrisiko	37
Note 14 Markedsrisiko	40
Note 15 Likviditetsrisiko	42
Note 16 Utlån og fordringer	44
Note 17 Tap på utlån	44
Note 18 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør	51
Note 19 Verdipapirgjeld - børsnoterte obligasjoner med fortrinnsrett og sertifikater	52
Note 20 Innskudd fra kunder	53
Note 21 Aksjer i konsernselskap	53
Note 22 Driftsmidler	54
Note 23 Immaterielle eiendeler	54
Note 24 Kapitaldekning	55
Note 25 Skatt	57
Note 26 Pensjonsansvar egne ansatte	59
Note 27 Lønn og forpliktelser for ledende personer m.v.	63
Note 28 Antall ansatte	64
Note 29 Lønn og administrasjonskostnader	65
Note 30 Annen gjeld og avsetning for påløpte kostnader	65
Note 31 Andre eiendeler	65
Note 32 Transaksjoner med nærstående parter	66
Note 33 Honorar til revisor	66
Note 34 Betingede forpliktelser	67
Note 35 Nedskrevede eiendeler	67
Note 36 Kontanter og kontantekvivalenter og øvrige utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	68
REVISORS BERETNING	69

Årsberetning 2018

KLP Bankholding-konsernet har i 2018 hatt en historisk høy vekst i boliglån med nærmere 16 prosent. I tillegg kan banken vise til at andre kreditter i personmarkedet og innskudd også går i positiv retning. Netto renteinntekter har økt sammenlignet med fjoråret på høyere utlånsvolum. Utlånsmarginer har derimot falt noe på bakgrunn av økt pengemarkedsrente.

Årsresultat før skatt i KLP Bankholding-konsernet for 2018 ble 83,3 millioner kroner.

OM KLP BANKEN

KLP Banken AS eies 100 prosent av Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap (KLP) gjennom KLP Bankholding AS.

KLP Banken AS har to heleide datterselskaper, KLP Kommunekreditt AS og KLP Boligkreditt AS.

Virksomheten i KLP Banken AS med datterselskaper er inndelt i forretningsområdene personmarked og offentlig marked. Begge områdene er landsdekkende. Selskapenes hovedkontor ligger i Trondheim.

KLP Banken AS er en internettbasert bank uten et fysisk filialnett, som tilbyr enkle og konkurransedyktige spare- og låneprodukter og digitale løsninger for å administrere disse.

KLP Banken AS skal være en direktebank for kunder som søker en langsiktig og forutsigbar partner. Slik ønsker vi å

bli den foretrukne banken for personkunder som er medlemmer av KLPs pensjonsordninger og finner bankens tjenester og vårt verdigrunnlag attraktivt.

Banken skal tilby produkter og tjenester til gunstige betingelser for å bidra til at virksomheter som har valgt KLP som pensjonsleverandør oppleves som attraktive arbeidsgivere. Ved utgangen av 2018 utgjør målgruppen 72 prosent av KLP Bankens kunder.

Tilstedeværelse i markedet for offentlige utlån gjennom KLP Kommunekreditt AS og KLP bidrar til konkurranse og dermed til at målgruppen kommuner, fylkeskommuner og virksomheter med offentlig garanti får tilgang til gunstig langsiktig finansiering.

RESULTATREGNSKAP

Resultat før skatt i 2018 for KLP Bankholding-konsernet ble 83,3 (103,0)¹ millioner kroner. Resultatbidrag fra de

to forretningsområdene er henholdsvis 48,3 (42,4) millioner kroner fra personmarkedet og 35,1 (60,7) millioner kroner fra offentlig marked. Etter skatt ble totalresultatet 62,2 (77,2) millioner kroner.

KLP Bankholding-konsernets egenkapitalavkastning ble 4,0 (5,6) prosent før skatt og 3,1 (4,3) prosent etter skatt.

Utlånsbalansen i KLP Bankholding-konsernet har i 2018 økt med 2,7 (0,8) milliarder kroner, eller 9 prosent. Tallet omfatter sterk vekst i boliglån på 2,3 (1,7) milliarder kroner, som tilsvarer 16 prosent, og en moderat vekst i offentlige lån på 0,4 (-0,9) milliarder kroner, tilsvarende 3 prosent. Forvaltede offentlige lån for KLP viser god vekst også i 2018 med 5,5 (3,4) milliarder kroner, eller 9 (6) prosent.

Gjennom 2018 har pengemarkedsrenten økt. Dette har i første rekke gitt stigende

¹ Tall i parentes er referanser til fjorårets tall.

ØKONOMISK UTVIKLING 2018 - KLP BANKEN KONSERN

RESULTAT

MILLIONER KRONER	2018	2017	Endring
Resultat før skatt	83,3	103,0	-19,7
Årets totalresultat etter skatt	62,2	77,2	-15,0
Netto renteinntekter	248,5	241,6	6,9

BALANSE

MILLIARDER KRONER	2018	2017	Endring
Årets utlånsutbetalinger inklusive forvaltede lån	21,1	16,8	4,3
Utlån på bankkonsernets balanse	33,5	30,8	2,7
Utlån som forvaltes for KLP	61,7	57,0	4,7

finansieringskostnader for bankens innlån og dermed fallende marginer på utlån sammenlignet med fjoråret. På den annen side har vekst i utlånsvolumet bidratt til 15 prosent økning i netto renteinntekter i personmarkedet. I offentlig marked har et stabilt volum og fallende marginer gitt omtrent 20 prosent lavere netto renteinntekter sammenlignet med fjoråret.

74 prosent av KLP Bankholding-konsernets netto renteinntekter i 2018 kommer fra personmarkedet mot 66 prosent i 2017. Styret anser denne utviklingen å være i tråd med bankens forretningsstrategi.

Gevinst eller tap på finansielle instrumenter har hatt større påvirkning på bankens resultat i 2018 enn året før. Dette gjelder i første rekke verdien på bankens verdipapirer og regnskapsmessige effekter ved tilbakekjøp av innlånsutstedelser.

Verdiendringer på KLP Bankholding-konsernets likviditetsplasseringer har i 2018 gitt negativt bidrag til resultatet på grunn av økte kredittpåslag i verdipapirmarkedet. Dette har medført en resultatbelastning i 2018 på -1,5 millioner kroner. For 2017 viste resultatregnskapet en tilsvarende netto gevinst på verdipapirer med 7,3 millioner kroner.

KLP Bankholding-konsernet foretar jevnlig tilpasninger i løpetider på innlån for å redusere likviditetsrisiko og for å tilfredsstille regulatoriske krav til likviditetsindikatorer og kapitaldekning (Basel III og CRD IV). Refinansiering av innlånsiden i datterselskapene gir dermed behov for tilbakekjøp av egne utstedelser og dette gir resultateffekter. I 2018 er det gjennomført flere tilbakekjøp av innlån som har medført kostnader på 12,2 (9,3) millioner kroner.

Regnskapslinjen for netto gevinst/tap på finansielle instrumenter inneholder i tillegg til effekter av verdiendringer på verdipapirer og tilbakekjøp av innlån også effekter av endrede pensjonestimater og verdiendringer på utlån. I sum hadde finansielle instrumenter en samlet kostnad på 13,5 (3,4) millioner kroner for regnskapsåret.

Banken gebyrlegger i begrenset omfang sine banktjenester i personmarkedet. Endringer i bankens inntjening fra gebyrer er dermed i hovedsak en følge av endringer i utestående kreditt. Netto gebyr og provisjonsinntekter utgjør 17,3 (11,1) millioner kroner i 2018.

Samlede driftskostnader og avskrivninger utgjør 220,2 (200,3) millioner kroner i 2018. Det gir en kostnadsvekst på 10 (12) prosent. Endringen ut over normal prisstigning er i hovedsak knyttet til investeringer i IT-teknologi og digitalisering

samt til effektivisering av prosesser for våre kunder og internt i banken.

Fra 2018 er tapsavsetninger beregnet etter nye regler, hvilket innebærer at gruppevise tapsavsetninger er beregnet etter en annen modell enn den banken har benyttet til og med 2017. Samlede tapsavsetninger har i begrenset grad gitt resultateffekter på grunn endret beregningsmetode. Overgang til beregnede tapsavsetninger etter IFRS9 har i 2018, i tillegg til individuelle tap og tapsavsetninger, gitt en resultateffekt på 0,8 millioner kroner. Det er beregnet tapsavsetninger på engasjementer både i personmarkedet og på offentlige lån (se note 17).

Individuelle tap og tapsavsetninger på utlån og annen kreditt utgjorde i 2018 6,0 (3,2) millioner kroner og er i sin helhet knyttet til engasjementer i personmarkedet. Av de bokførte tap og tapsavsetninger er 1,7 (0,8) millioner kroner knyttet til boliglån og 4,4 (2,3) millioner kroner til kredittkort og øvrige kreditter. Styret oppfatter det slik at bankens tap fortsatt er på et lavt nivå. Offentlig marked har ikke hatt tap på utlån.

UTLÅNSFORVALTNINGEN TOTALT

KLP Bankholdingkonsernet forvalter for KLP og på egen balanse en utlånsportefølje på totalt 95,0 (87,5) milliarder kroner.

UTESTÅENDE LÅN (HOVEDSTOL) PER FORETAK I KLP BANKEN KONSERNET PER 31.12.18

MRD NOK	Boliglån	Offentlig/ bedrift	Sum utlån
FORETAK			
KLP Banken AS (mor)	9,4	-	9,4
KLP Boligkreditt AS	7,2	-	7,2
KLP Kommunekreditt AS	-	16,6	16,6
KLP (Forvaltningsavtale)	3,0	58,7	61,7
Sum	19,6	75,4	95,0

Av forvaltede lån til offentlig/bedrift er 7,7 (7,8) milliarder kroner rene forvalteroppdrag for KLP, der inngåelse av låneavtaler, dokumentasjon og oppfølging av disse utføres av KLP. I den øvrige forvaltning for KLP har banken også et ansvar for tilbud, avtaleinngåelse og lånedokumentasjon etter mandat. I tillegg til boliglån i personmarkedet kommer trukket kreditt på kredittkort med 68 (61) millioner kroner.

PERSONMARKEDET

Kunder

KLP Bankholding-konsernet og KLP har samlet sett totalt 62.000 personkunder med bankprodukter. Fordeling av antall kunder per produktområde er vist i tabellen nedenfor.

En kunde kan ha ett eller flere produkter.

Produkter

Bankkonsernets hovedprodukter i personmarkedet er boliglån og innskudd. De boliglånsprodukter KLP Banken AS tilbyr i personmarkedet omfatter ordinære boliglån, Flexsilån, Boliglån Ung, mellomfinansiering ved boligkjøp, lån til fritidsbolig og Seniorlån. I 2018 er det også introdusert grønt boliglån, der det gis lavere rente for lån til energivennlige boliger.

Øvrige bankprodukter i personmarkedet omfatter brukskonto, sparekonto, Boligsparing for Ungdom (BSU), debet- og kredittkort.

Utlån i personmarkedet

KLPs boliglånsporteføljer samlet har

i 2018 økt fra 17,6 milliarder kroner til 19,6 milliarder kroner. Netto vekst i 2018 ble dermed 2,0 (1,7) milliarder kroner, eller 11 (11) prosent. Brutto nye utbetalinger var samlet 8,1 (7,4) milliarder kroner. Boliglån er pantsikret innenfor forsiktige verdivurderinger der alle låntakere vurderes med hensyn til betalingsevne og betalingsvilje før lån innvilges. Utlån med fast rente utgjorde 8 (7) prosent av utestående lån. Øvrige utlån var til flytende rente.

Ved utløpet av 2018 utgjorde boliglån til personmarkedet på KLP Banken-konsernets balanse 16,7 (14,4) milliarder kroner.

Boliglånsporteføljene i bankselskapene hadde ved utløpet av året 2018 en gjennomsnittlig gjeldsgrad målt som gjeld i prosent av estimert boligverdi (LTV) på 58 (59) prosent.

Det er bokført individuelle tap på boliglån i bankselskapene med 1,7 (1,1) millioner kroner i 2018. Engasjementer med mislighold over 90 dager var 40,1 (22,2) millioner kroner ved utløpet av 2018, som utgjør 0,24 (0,15) prosent av KLP Bankholding-konsernets samlede utestående lån. Mislighold og tap på boliglån har dermed økt i 2018, men er fortsatt på et lavt nivå sammenlignet med de fleste andre banker i samme marked.

Kredittkort

Utestående volum av trukket kreditt var ved årsslutt 66,4 (57,9) millioner kroner fordelt på 7.400 (6.500) utstedte kort. Andelen aktive kort har gjennom året

økt fra 78 prosent til 83 prosent. Reise-forsikring er inkludert i produktet og egenandelsforsikring på leiebil kan velges som tilleggsprodukt.

OFFENTLIG MARKED

Utlån i offentlig marked og bankens rolle

Utlån til offentlig sektor ytes av selskapene KLP og KLP Kommunekreditt AS og forvaltes av KLP Banken AS.

KLP Kommunekreditt AS har sammen med KLP en god posisjon i markedet for langsiktig finansiering av kommuner, fylkeskommuner og selskaper som utfører offentlige oppgaver.

Samlede utlån til offentlige låntakere var 67,7 (62,1) milliarder kroner ved utløpet av 2018, en økning på 5,5 milliarder kroner eller 9 prosent i 2018.

Av samlede utlån utgjør lån med fast rente 40 (38) prosent ved utløpet av 2018.

Det ble i 2018 utbetalt nye lån til offentlig sektor for til sammen 13,5 (9,3) milliarder kroner fra selskapene i KLP-konsernet. Avdrag og innfrielse gjennom året ble 8,1 (4,6) milliarder kroner.

Det er i løpet av 2018 mottatt lånefore-spørslers for om lag 74 (74) milliarder kroner. Behovene for ny finansiering og refinansiering i offentlig marked ser dermed ut til å være på omtrent samme nivå i 2018 som året før. Akseptandelen var rundt 19 (10) prosent av alle fore-spørslers i 2018.

ANTALL PERSONKUNDER

PRODUKT	2 018	Medlemsandel	2017	Medlemsandel
Utlån	13 319	86 %	12 681	85 %
Innskudd	60 854	72 %	52 498	70 %
Kredittkort	8 177	94 %	6 955	93 %

Kreditrisikoen forbundet med utlån til kommuner og fylkeskommuner i Norge er begrenset til betalingsutsettelse og ikke til at betalingsforpliktelse faller bort. Dette følger av norsk lov, som gir långiver sikkerhet mot tap dersom en kommune ikke kan oppfylle sine betalingsforpliktelser. Ved betalingsutsettelse er også långiver i medhold av kommuneloven sikret erstatning for påløpte renter, forsinkelsesrenter og kostnader til inn drivelse. KLP og KLP Bankholding-konsernet har ikke hatt kreditttap på utlån til kommuner eller fylkeskommuner.

KLP Bankens utlån i offentlig marked

KLP Bankholding-konsernets utlånsvirksomhet i KLP Kommunekreditt AS er i hovedsak basert på salg av nye lån direkte fra selskapet. Refinansiering av lån i KLP har de siste årene vært uten vesentlig betydning for utlånsutviklingen.

Samlede utlån i KLP Kommunekreditt AS utgjorde 16,8 (16,3) milliarder kroner ved utløpet av 2018, en økning over året på rundt 3 prosent. Gjennomsnittlig utlånsvolum har imidlertid vært lavere enn året før. Andelen lån til fast rente er redusert fra 26 prosent i 2017 til 20 prosent i 2018.

KLP Kommunekreditt AS utbetalte nye lån for 1,8 (0,8) milliarder kroner i 2018. Utlånsporteføljen består av lån til norske kommuner og fylkeskommuner

direkte, eller til selskaper som utfører offentlige oppgaver og oppnår garanti fra kommuner eller fylkeskommuner. Risikoen i utlånsporteføljen vurderes som meget lav.

KLP Kommunekreditt AS har ingen misligholdte lån over 90 dager ved utløpet av 2018. Det er heller ingen individuelle tapsføringer i regnskapsåret. Overgang til beregnede tapsavsetninger etter IFRS9 har i 2018 gitt en resultat-effekt i selskapet på 5 tusen kroner.

VIRKSOMHETENS FINANSIERING

Finansiering av personmarkedet

KLP Bankholdingkonsernets virksomhet i personmarkedet er finansiert med innskudd, innlån og egenkapital.

Samlede innskudd i KLP Bankens AS økte i 2018 fra 9,7 til 10,7 milliarder kroner i 2018. Bankens innskudd tilsvarende 31 (29) prosent av bankkonsernets totale finansiering. Av dette utgjorde innskudd fra personkunder 8,7 (7,7) milliarder kroner ved årsslutt og det resterende innskudd fra kommuner og bedrifter.

Ved utløpet av 2018 var bankens utestående gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer 1,0 (1,5) milliarder kroner. Dette benyttes også til å delfinansiere datterselskapene.

KLP Banken AS benytter datterselskapet KLP Boligkreditt AS til å finansiere en

del av utlånsvirksomheten i personmarkedet ved å utstede obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) i boliglån.

I 2018 er det utstedt OMF i boliglån for 2,8 (0,6) milliarder kroner. Utestående obligasjonsgjeld i KLP Boligkreditt AS utgjør 6,1 (4,3) milliarder kroner ved utløpet av 2018. Selskapet har oppnådd beste rating for sitt innlansprogram. KLP Boligkreditt AS har i løpet av 2018 kjøpt boliglån for 4,9 (2,2) milliarder kroner fra KLP Banken AS. Ved årets slutt finansieres boliglån for 7,2 (5,1) milliarder kroner på KLP Boligkredditts balanse og 9,5 (9,4) milliarder kroner på morselskapets balanse. Det er i regnskapsåret ikke solgt boliglån fra KLP Banken til KLP.

Finansiering av offentlig marked

Datterselskapet KLP Kommunekreditt AS utsteder OMF i en sikkerhetsmasse bestående av utlån til kommuner og fylkeskommuner samt til bedrifter med kommunal lånegaranti. Kostnads-effektiv finansiering skal bidra til at KLP Banken-konsernet kan tilby langsiktige utlån til gode betingelser. KLP Kommunekreditt AS har oppnådd beste rating på sitt innlansprogram.

I det norske markedet er det i 2018 utstedt OMF i lån til kommunal sektor for 17,7 (17,9) milliarder kroner. Nye emisjoner i 2018 var 3,3 (4,5) milliarder kroner. Det er ikke gjort utstedelser i utlandet.

BALANSE OG SOLIDITET

FORVALTNINGSKAPITAL MRD NOK	KLP Bankholding konsern	Endring 2018
Offentlige utlån/kommunal garanti	16,8	0,4
Utlån til privatpersoner	16,7	2,3
Verdipapirer og likviditet	3,5	-0,6
Øvrige eiendeler	0,1	-0,0
Sum	37,1	2,1

KLP Banken AS tilbyr også innskuddsprodukter for kommuner og bedriftskunder som benyttes til blant annet finansiering av utlån i offentlig marked. Ved utløpet av 2018 utgjør innskudd fra kommuner og bedrifter 1,9 (2,0) milliarder kroner, som tilsvarer 18 (20) prosent av bankens samlede innskudd.

BALANSE OG SOLIDITET

Forvaltningskapitalen i KLP Bankholding-konsernet var 37,1 (35,0) milliarder kroner ved utløpet av 2018. Sammenstillingen er vist i tabellen på foregående side.

Konsernets ansvarlige kapital, basert på styrets forslag til disponering av resultatet i konsernselskapene, var 2,1 (2,1) milliarder kroner ved utløpet av 2018. Kjernekapitalen er identisk med ansvarlig kapital. Det gir kapitaldekning og kjernekapitaldekning på 20,1 (21,3) prosent. Gjeldende kapitalkrav inklusive kapitalbuffer er 14,1 prosent kjernekapitaldekning og 17,6 prosent kapitaldekning.

KLP Banken AS har et Pilar 2-tillegg på 2,1 prosent som inngår i KLP Bankens kapitalkrav ved utløpet av 2018.

I tillegg vil KLP Banken opprettholde en buffer på minimum 0,5 prosent over det

faktiske kapitalkravet for pilar 1 og pilar 2 risikoer, slik at KLP Bankens kapitalmål er 18,1 prosent.

Motsyklisk kapitalbuffer øker med 0,5 prosent ved utløpet av 2019, slik at nytt kapitalmål da vil bli 18,6 prosent.

Risikovektet balanse var 10,0 (9,2) milliarder kroner ved utløpet av 2018.

Uvektet kapitaldekning i KLP Bankholding-konsernet var 5,6 (5,7) prosent. Kravet til uvektet kapitaldekning for KLP Banken AS er 3 prosent. Soliditeten vurderes som god.

LIKVIDITET

Kontantstrømoppstillingen til regnskapet viser at bankselskapenes likviditets-situasjon er tilfredsstillende da banken har finansiering i større omfang enn det likviditetsbehovet fra driften krever. Ledig likviditet er plassert i andre banker og i rentebærende papirer. Plasseringer i kredittinstitusjoner, herunder finansiering av datterselskapene, var på 1,4 (1,3) milliarder kroner. Bokført verdi av porteføljen med rentebærende papirer som vurderes til virkelig verdi var 2,0 (2,8) milliarder kroner i KLP Bankholding-konsernet ved årsskiftet. Porteføljen består i sin helhet av norske høyt ratede bankobligasjoner med for-

trinnsrett og obligasjoner utstedt av norske kommuner eller norsk stat.

Banken rapporterer likviditetsreserven (LCR) månedlig for bank-konsernet totalt og kvartalsvis for de enkelte selskapene i konsernet. Ved utløpet av 2018 var LCR for konsernet 402 (470) prosent og for KLP Banken AS 172 (398) prosent.

OM REGNSKAPET

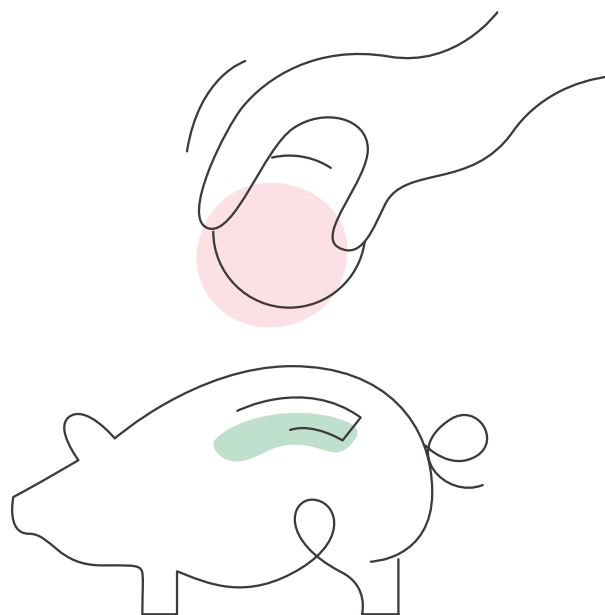
Årsregnskapet gir etter styrets vurdering et korrekt bilde av selskapets eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat. Forutsetningene for fortsatt drift er til stede, og dette er lagt til grunn i årsregnskapet.

Anvendelse av årsresultat

Årsregnskapet i KLP Bankholding AS viser et totalresultat for 2018 på -74 (-36) tusen kroner etter skatt. Styret foreslår at underskuddet i sin helhet belastes annen egenkapital.

RATING

Ratingbyråenes vurdering av selskapene i KLP Banken konsernet er viktig for foretakenes innlånsvilkår. Selskapene benytter Moody's til kredittrating av obligasjoner. Alle utstedelser av OMF er gitt beste rating, Aaa.

RISIKOSTYRING

KLP Banken AS og datterselskapene er eksponert mot ulike typer risiko. Banken har etablert et rammeverk for risikostyring som har til hensikt å sørge for at risikoer blir identifisert, analysert og gjenstand for styring ved hjelp av retningslinjer, rammer, rutiner og instruksjer.

Det er fastsatt egne retningslinjer for de mest sentrale enkeltrisikoen (likviditets-/kreditt-/markeds-/operasjonell-/og compliance risiko) og en overordnet retningslinje for risikostyring som omfatter prinsipper, organisering, rammer mv. for bank-konsernets samlede risiko. Retningslinjene vedtas av styret og revideres minst én gang per år. Retningslinjene er av overordnet karakter og utfylles av rutiner, reglementer og instruksjer fastsatt på administrativt nivå.

Den overordnede retningslinjen for risikostyring omhandler blant annet roller i selskapets risikostyring, herunder krav til og retningslinjer for risikokontrollfunksjonen. Formålet med risikokontrollfunksjonen er blant annet å kontrollere at retningslinjene blir fulgt.

Stresstesting benyttes som metode for risikovurdering og som verktøy for kommunikasjon og meningsutveksling rundt risikoforhold. Med stresstesting forstås i denne sammenheng både følsomhets- og scenarioanalyser.

Retningslinjene inkluderer risikotoleranse for de enkelte risikoene og for den samlede risiko. Risikotoleransene er definert ut fra ulike stressscenarier, og det gjennomføres jevnlig ulike former for stresstesting for å måle at den faktiske eksponeringen ligger innenfor vedtatte toleransegrenser.

KLP Banken AS med datterselskaper skal ha en forsiktig risikoprofil og inn-tjeningen skal i all hovedsak være et resultat av inn- og utlånsaktiviteter og likviditetsforvaltning. Dette innebærer at banken skal ha lav markedsrisiko og at rente- og valutarisiko som

oppstår i inn- og utlånsaktiviteten reduseres ved hjelp av derivater.

Banken skal ha en forsvarlig langsiktig finansiering og det er etablert rammer for å sikre at denne målsettingen blir oppnådd. Kredittrisikoen i KLP Bankholding-konsernet er lav og utlån er begrenset til lån med kommunal risiko og lån med pant i bolig- og fritids-eiendom. Forvaltning av Bankens likviditet skjer i form av plasseringer, som tilfredsstiller krav til kredittkvalitet og verdipapirer i tråd med styregodkjente kredittlinjer.

Det er et mål at banken skal ha lav operasjonell risiko og være kjenne-tegnet ved høy faglig kompetanse, gode rutiner og effektiv drift.

Styrene i KLP Banken, KLP Bankholding, KLP Kommunekreditt og KLP Boligkreditt har utpekt et felles risikoutvalg. På grunn av størrelsen på forvaltningskapitalen er dette ikke lovpålagt. Risikoutvalget behandler særlig saker knyttet til selskapenes forskjellige risikoer, og har en rådgivende funksjon overfor styret.

STYRETS ARBEID

Styret har avholdt sju styremøter i 2018.

EIERSTYRING OG SELSKAPSLEDELSE

Selskapets vedtekter og gjeldende lovgivning gir føringer for eierstyring, selskapsledelse, og en klar rolledeling mellom styrende organer og daglig ledelse.

Styret fastsetter retningslinjene for selskapets virksomhet.

Administrerende direktør har den daglige ledelse av selskapet i samsvar med instruks fastsatt av styret.

Redegjørelse om KLP Bankens foretaksstyring er tilgjengelig på KLPs websider (klp.no/om-klp).

ARBEIDSMILJØ OG ORGANISASJON

I KLP Banken AS med datterselskaper var det 68 (70) fast ansatte ved utløpet

av 2018. Alle ansettelsesforhold er i KLP Banken AS. 2 ansatte har i tillegg funksjoner i datterselskapene KLP Kommunekreditt AS og KLP Boligkreditt AS. I tillegg til KLP Bankens egen balanse, forvalter ansatte i KLP Banken AS etter avtale utlånsporteføljer finansiert av datterselskapene og KLP.

Som KLP Bankens viktigste ressurs har de ansatte gjennomgående lang erfaring og betydelig kreditt- og markedskompetanse, både innen personmarkedet og offentlig sektor. Nye produkter, tjenester og regulatoriske krav til KLP Banken medfører stadige endringer i virksomheten og gir behov for omstilling og ny kompetanse. Videreutvikling av organisasjonen med sikte på sterkere markedsorientering og kompetanseutvikling er derfor viktige elementer i selskapets planer og aktiviteter.

Det gjennomføres jevnlig undersøkelser blant alle ansatte som måler engasjement, arbeidsmiljø, trivsel og etterlevelse av KLPs verdier. Resultatet av disse målingene viser at medarbeiderne overveiende er engasjerte og trives i KLP. Selskapene har et arbeidsmiljø- og samarbeidsutvalg (SAMU), som består av representanter fra ledelsen, KLPs HR-avdeling og de tillitsvalgte. Styrets vurdering er at samarbeidet mellom ledelsen i KLP Banken og de ansatte fungerer godt.

KLP konsernet har som målsetting et sykefravær under 4 prosent. Sykefraværet i KLP Banken AS var 4,8 (4,3) prosent i 2018, hvorav langtidfraværet var på 3,2 (2,6) prosent og korttidfraværet på 1,6 (1,7) prosent. Fraværet følges opp av ledere og HR-avdelingen samt av bankens styre ved økt fravær over tid. Det har heller ikke i 2018 vært arbeidsrelaterte skader eller ulykker.

Som en del av KLP konsernet følger KLP Banken AS konsernets retningslinjer for likestilling og mangfold, der mål, virkemidler og aktiviteter tar hensyn til de diskrimineringsgrunnlag lovverket

Styret i KLP Bankholding AS.

Fra venstre: Aina Iren Slettedal Eide, Aage E. Schaanning, Ingrid Aune, Kjell Fosse, Sverre Thornes, Christin Kleppe, Espen Trandum.

Foto: Glenn Sivdal, Johnsen

beskriver. Egne mål for likestilling og mangfold er vedtatt i sentralt arbeidsutvalg. Ved rekruttering uttrykkes som standard at kontakt ønskes med alle kvalifiserte jobbsøkere uansett alder, kjønn, funksjonsevne, politisk ståsted, seksuell orientering eller etnisk bakgrunn.

KLP Bankholdings styre anerkjenner den aktivitets- og redegjøringsplikt som følger av den sammenslåtte likestillings- og diskrimineringsloven. Aktivt arbeid for mangfold, likestilling, likelønn og redusert sykefravær skal inngå som en del av virksomhetens samfunnsansvar. KLP Banken AS følger også KLP-konsernets etiske retningslinjer og retningslinjene for varsling.

Av KLP Bankens ansatte er 51 (55) prosent kvinner. Det tilstrebes balanse mellom kvinner og menn på alle stillingsnivåer. Andelen kvinner i ledende stillinger var 50 (50) prosent. Ved utgangen

av 2018 består styret i KLP Bankholding AS av tre kvinner og fire menn, hvorav en kvinne og en mann er valgt blant de ansatte.

YTRE MILJØ

KLP og KLP Banken har i lang tid bidratt til bærekraftig utvikling av samfunnet gjennom lånefinansiering av prosjekter over hele Norge, som veier, skoler, barnehager, svømmebassenger, idrettsanlegg, omsorgsboliger, kulturhus og mange andre samfunnsnyttige prosjekter. KLP jobber for at utlånsvirksomheten skal påvirke mennesker, miljø og samfunnet rundt oss på en positiv måte. Utlån til norske kommuner benyttes til formål som bidrar til å redusere nasjonale klimagassutslipp, og som kommer samfunnet som helhet til gode. Over tre fjerdedeler av KLPs eiere har lån i KLP eller i banken. KLP Banken AS som kontorbedrift er miljøsertifisert.

SAMFUNNSANSVAR

KLP konsernet, inkludert selskapene i KLP Banken Holding Konsern, skal bidra til bærekraftige investeringer og ansvarlig forretningsdrift. Dette virkeliggjøres ved handlinger knyttet opp til konsernets forretning. KLP har signert FNs Global Compact, og er med det forpliktet til å arbeide for menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, miljø og anti-korrupsjon. KLP jobber med problemstillinger knyttet til blant annet klima, korrupsjon, menneskerettigheter, arbeidsrettigheter og skatt. KLP Banken bidrar i dette arbeidet med finansiering av samfunnsnyttige investeringer i offentlig og privat sektor, eksempelvis energisparetiltak gjennom grønne boliglån. Ansvarlig forretningspraksis er nøkkelen til bærekraftig utvikling. Målet er å gjøre en forskjell.

Samfunnsansvar inkluderes også i styringsdokumenter gjennom blant

annet retningslinjer for etikk, miljø og ansvarlige investeringer. Utdypende beskrivelse av mål, tiltak og resultater er tilgjengelig på KLPs websider (klp.no/om-klp/samfunnsansvar).

FRAMTIDSUTSIKTER

En stor del av Norges befolkning inngår i bankens målgruppe, og mulighetene til å videreutvikle posisjonen i dette segmentet vurderes som gode.

Ny teknologi og nye aktører fra andre bransjer utfordrer banknæringen. Banken har som mål å utnytte utprøvd teknologi for å kunne tilby relevante, kundevennlige og effektive tjenester til kundene. Dette innebærer behov for omfattende IT-investeringer også i årene fremover, men vil være en vesentlig forutsetning for at bankens ambisjoner om vekst og lønnsomhet kan oppnås.

Banken vil også framover søke å utvikle lønnsomme bankprodukter og samtidig opprettholde fokuset på at medlemmene skal ha gode og forutsigbare betingelser.

Prisutviklingen på boliger har vist en utflating de siste årene og det er en viss usikkerhet for utviklingen videre. Gjeldsbelastningen i husholdningene bekymrer, og veksten i forbruksgjeld gir spesielt grunn til det da noen grupper er sårbare for økt rentenivå og arbeidsledighet. Utviklingen innen arbeidsledighet og økonomisk vekst har derimot vært relativt positiv. Betjeningsevnen for boliglån i de viktigste kundegruppene for banken, som i hovedsak er offentlig ansatte, antas å være tilfredsstillende også fremover og det vil bidra til at mislighold og tap begrenses. Banken vil videreføre konservative rutiner for kredittinnvilgning for å opprettholde lav risiko i bankens utlånsporteføljer.

Kommunene har gjennom flere år utviklet et godt og omfattende tjenestetilbud til befolkningen. Kombinert med økt levealder, inntekts- og befolkningsvekst gir det grunn til å forvente et vedvarende høyt investeringsnivå i offentlig sektor. Etterspørselen etter lån fra kommuner og fra prosjekter som utvikler landets infrastruktur og miljø-

tiltak i kommunal regi antas derfor å forbli høy i årene fremover.

KLP Kommunekreditt AS er landets eneste kredittforetak som utsteder obligasjoner med sikkerhet i en utlånsmasse bestående av lån til offentlig sektor. Kundeundersøkelser viser at låntakerne ønsker konkurranse om kredittgivning til kommuner. Tilstedeværelsen av bankens datterselskap KLP Kommunekreditt AS, sammen med KLP i markedet for offentlige utlån, bidrar til konkurranse og derved til at offentlig sektor får tilgang til langsiktig finansiering til gunstige betingelser.

Bank-konsernet har god soliditet og en egenkapitalsituasjon som tilfredsstiller stadig strengere regulatoriske krav. Kombinert med lav kredittisiko i utlånsvirksomheten er det et godt utgangspunkt for å oppnå tilgang til best mulig finansiering i kapitalmarkedene. Banken er derfor godt rustet for videre utvikling og vekst.

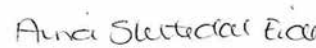
Oslo, 13. mars 2019
Styret i KLP Bankholding AS

SVERRE THORNES
Leder

AAGE E. SCHAANNING
Nestleder

AINA SLETTEDAL EIDE

INGRID AUNE

KJELL FOSSE

CHRISTIN KLEPPE
Valgt blant de ansatte

ESPEN TRANDUM
Valgt blant de ansatte

LEIF MAGNE ANDERSEN
Administrerende direktør

Resultatregnskap

KLP Bankholding AS			KLP Bankholding AS konsern			
01.01.2017 -31.12.2017	01.01.2018 -31.12.2018	NOTE	TUSEN KRONER	NOTE	01.01.2018 -31.12.2018	01.01.2017 -31.12.2017
0	0		Renteinntekter og lignende inntekter, amortisert kost		757 853	742 624
29	32		Renteinntekter og lignende inntekter, virkelig verdi		182 646	209 299
29	32	9	Sum renteinntekter	9	940 499	951 923
0	0		Rentekostnader og lignende kostnader, amortisert kost		-507 997	-488 569
0	0		Rentekostnader og lignende kostnader, virkelig verdi		-183 938	-221 706
0	0	9	Sum rentekostnader	9	-691 935	-710 275
29	32	9	Netto renteinntekter	9	248 564	241 648
0	0		Provisjonsinntekter og inntekter fra banktjenester		18 488	13 452
0	0		Provisjonskostnader og kostnader ved banktjenester		-1 174	-2 273
0	0	10	Netto gebyr- og provisjonsinntekter	10	17 314	11 179
0	0		Andre honorarinntekter		58 041	57 028
0	0	4	Netto gevinst/(tap) på finansielle instrumenter	4	-13 524	-3 382
0	0		Sum andre driftsinntekter		44 518	53 646
0	0	29	Lønn og administrasjonskostnader	29	-72 026	-66 358
0	0	22,23	Avskrivninger	22,23	-8 117	-6 423
-70	-121	33	Andre driftskostnader	33	-140 074	-127 505
0	0	17	Tap på utlån, garantier m.v.	17	-6 838	-3 152
-70	-121		Sum driftskostnader		-227 056	-203 438
-41	-89		Driftsresultat før skatt		83 340	103 035
5	15	25	Skatt på ordinært resultat	25	-19 444	-25 076
-36	-74		Ordinært resultat		63 896	77 959
0	0		Estimatavvik pensjonsforpliktelser og pensjonsmidler	26	-2 326	-1 145
0	0		Skatt estimatavvik pensjonsforpliktelser og pensjonsmidler	25	581	286
0	0		Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultat		-1 744	-859
0	0		Verdiregulering finansielle eiendeler tilgjengelig for salg		0	68
0	0		Skatt på verdiregulering finansielle eiendeler	25	0	-17
0	0		Poster som kan bli omklassifisert til resultat		0	51
0	0		Sum utvidet resultat		-1 744	-808
-36	-74		TOTALRESULTAT		62 152	77 151
OVERFØRINGER OG DISPONERINGER						
36	74		Disponert til/fra annen egenkapital			
36	74		Sum overføringer og disponeringer			
0,00 %	0,00 %		Årsresultat i % av forvaltningskapitalen		0,17 %	0,22 %
0,00 %	0,00 %		Totalresultat i % av forvaltningskapitalen		0,17 %	0,22 %

Balanse

KLP Bankholding AS				KLP Bankholding AS konsern		
31.12.2017	31.12.2018	NOTE	TUSEN KRONER	NOTE	31.12.2018	31.12.2017
EIENDELER						
0	0	5,36	Fordringer på sentralbanker	5,36	60 238	45 140
4 555	4 467	5,16,36	Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	5,16,36	1 443 888	1 290 652
0	0	5,16	Utlån til og fordringer på kunder	5,16	33 474 004	30 762 782
0	0	5,6,11	Rentebærende verdipapirer	5,6,11	2 015 351	2 759 018
0	0		Aksjer, andeler og egenkapitalbevis	5,6	2 053	461
1 790 000	1 790 000	21	Eierinteresser i konsernselskaper	21	0	0
0	0	5,7,18	Finansielle derivater	5,7,18	62 483	91 394
114	128	25	Utsatt skattefordel	25	8 796	7 506
0	0	22	Varige driftsmidler	22	667	742
0	0	23	Immaterielle eiendeler	23	25 299	27 153
0	0	31	Andre eiendeler	31	413	818
1 794 669	1 794 595		SUM EIENDELER		37 093 191	34 985 666
GJELD OG EGENKAPITAL						
GJELD						
0	0	5,19	Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	5,19	24 039 968	22 924 274
0	0	5,20	Innskudd fra kunder	5,20	10 661 749	9 669 046
0	0	5,6,7,18	Finansielle derivater	5,6,7,18	111 955	188 103
0	0	30	Annen gjeld	30	85 154	74 720
0	0	30	Avsetninger for påløpte kostnader og forpliktelser	30	52 117	47 261
0	0		SUM GJELD		34 950 944	32 903 404

Balanse

KLP Bankholding AS			KLP Bankholding AS konsern			
31.12.2017	31.12.2018	NOTE	TUSEN KRONER	NOTE	31.12.2018	31.12.2017
EGENKAPITAL						
1 064 550	1 064 550		Aksjekapital		1 064 550	1 064 550
730 450	730 450		Overkurs		730 450	730 450
-331	-405		Annen egenkapital		347 247	287 262
1 794 669	1 794 595		SUM EGENKAPITAL		2 142 247	2 082 262
1 794 669	1 794 595		SUM GJELD OG EGENKAPITAL		37 093 191	34 985 666

Oslo, 13. mars 2019
Styret i KLP Bankholding AS

SVERRE THORNES
Leder

AAGE E. SCHAANNING
Nestleder

AINA SLETTEDAL EIDE

INGRID AUNE

KJELL FOSSE

CHRISTIN KLEPPE
Valgt blant de ansatte

ESPEN TRANDUM
Valgt blant de ansatte

LEIF MAGNE ANDERSEN
Administrerende direktør

Egenkapitaloppstilling

KLP BANKHOLDING AS

2018 TUSEN KRONER	Aksjekapital	Overkurs	Annen egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 01.01.2018	1 064 550	730 450	-331	1 794 669
Årsresultat	0	0	-74	-74
Årsresultat	0	0	-74	-74
Innbetalt egenkapital i perioden	0	0	0	0
Sum transaksjoner med eierne	0	0	0	0
Egenkapital 31.12.2018	1 064 550	730 450	-405	1 794 595

2017 TUSEN KRONER	Aksjekapital	Overkurs	Annen egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 01.01.2017	989 050	655 950	-295	1 644 705
Årsresultat	0	0	-36	-36
Årsresultat	0	0	-36	-36
Innbetalt egenkapital i perioden	75 500	74 500	0	150 000
Sum transaksjoner med eierne	75 500	74 500	0	150 000
Egenkapital 31.12.2017	1 064 550	730 450	-331	1 794 669

	Antall aksjer	Pålydende	Aksjekapital	Overkurs	Annen egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 1. januar 2018	7 550 000	0,141	1 064 550	730 450	-331	1 794 669
Endringer i perioden 1. januar - 31. desember			0	0	-74	-74
Egenkapital 31. desember 2018	7 550 000	0,141	1 064 550	730 450	-405	1 794 595

Det er en aksjeklasse. Alle aksjene er eid av Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringselskap.

Egenkapitaloppstilling

KLP BANKHOLDING AS KONSERN

2018 TUSEN KRONER	Aksjekapital	Overkurs	Annen egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 01.01.2018	1 064 550	730 450	287 262	2 082 262
Endring av regnskapsprinsipp (IFRS 9)	0	0	-2 882	-2 882
Skatteeffekt av endring av regnskapsprinsipp	0	0	717	717
Egenkapital 01.01.2018	1 064 550	730 450	285 095	2 080 097
Årsresultat	0	0	63 896	63 896
Utvidet resultat	0	0	-1 744	-1 744
Årets totalresultat	0	0	62 152	62 152
Mottatt konsernbidrag	0	0	78 880	78 880
Avgitt konsernbidrag	0	0	-78 880	-78 880
Innbetalt egenkapital i perioden	0	0	0	0
Transaksjoner med eierne	0	0	0	0
Egenkapital 31.12.2018	1 064 550	730 450	347 247	2 142 247

2017 TUSEN KRONER	Aksjekapital	Overkurs	Annen egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 01.01.2017	989 050	655 950	210 111	1 855 111
Årsresultat	0	0	77 959	77 959
Utvidet resultat	0	0	-808	-808
Årets totalresultat	0	0	77 151	77 151
Mottatt konsernbidrag	0	0	58 624	58 624
Avgitt konsernbidrag	0	0	-58 624	-58 624
Innbetalt egenkapital i perioden	75 500	74 500	0	150 000
Transaksjoner med eierne	75 500	74 500	0	150 000
Egenkapital 31.12.2017	1 064 550	730 450	287 262	2 082 262

Kontantstrømoppstilling

KLP Bankholding AS				KLP Bankholding AS konsern		
01.01.2017 -31.12.2017	01.01.2018 -31.12.2018	NOTE	TUSEN KRONER	NOTE	01.01.2018 -31.12.2018	01.01.2017 -31.12.2017
OPERASJONELLE AKTIVITETER						
0	0		Innbetalinger av renter, provisjoner og gebyrer fra kunder		767 723	748 414
0	0		Utbetalinger av renter, provisjoner og gebyrer til kunder		-136 600	-130 191
0	0		Utbetalinger ved utstedelse og kjøp av utlån til kunder		-9 521 930	-8 769 573
0	0		Innbetalinger knyttet til avdrag, innfrielse og salg av utlån kunder		6 657 968	7 819 988
0	0		Utbetaling ved kjøp av kredittkortportefølje		0	-9 547
0	0		Innbetalinger av kundeinnskudd bank		992 291	979 913
-88	-121		Utbetaling til drift		-140 312	-147 339
0	0		Utbetalinger til ansatte, pensjonsinnretninger, arbeidsgiveravgift mv.		-64 412	-60 901
29	32		Innbetaling av renter på fordringer på sentralbanker og kredittinstitusjoner		13 295	11 636
0	0		Andre inn-/utbetalinger		61 620	45 677
0	0		Betalt inntektsskatt		0	0
-59	-89		Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter		-1 370 356	488 077
INVESTERINGSAKTIVITETER						
0	0		Innbetalinger vedrørende salg av verdipapirer		3 403 183	1 906 778
0	0		Utbetalinger vedrørende kjøp av verdipapirer		-2 667 949	-1 946 683
0	0		Innbetalinger av renter fra verdipapirer		35 101	38 520
0	0		Utbetaling kjøp av driftsmidler		-6 187	-4 279
-150 000	0		Utbetaling vedrørende aksjer i datterselskap		0	0
-150 000	0		Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter		764 148	-5 664
FINANSIERINGSAKTIVITETER						
0	0		Opptak av verdipapirgjeld	19	6 500 000	4 074 000
0	0		Avdrag og innfrielse av verdipapirgjeld	19	1 548 000	-731 972
0	0		Utbetaling ved tilbakekjøp av verdipapirgjeld	19	-6 922 000	-3 805 000
0	0		Utbetaling av renter på verdipapirgjeld		-329 850	-383 886
150 000	0		Innbetaling ved utstedelse av egenkapital		0	150 000
0	0		Utbetaling avgitt konsernbidrag		-25 334	-19 541
150 000	0		Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter		770 816	-716 399
-59	-89		Netto kontantstrøm i perioden		164 608	-233 986
4 614	4 555		Likviditetsbeholdning ved inngangen av perioden		1 293 873	1 527 859
4 555	4 466	36	Likviditetsbeholdning ved utgangen av perioden	36	1 458 480	1 293 873
-59	-89		Netto innbetaling/ utbetaling(-) i perioden		164 608	-233 986

Noter til regnskapet

KLP BANKHOLDING AS/KLP BANKHOLDING AS KONSERN

NOTE 1 Generell informasjon

KLP Bankholding AS ble stiftet 25.02.2009. Foretaket skal utøve sine eierinteresser i foretak i konsernet som driver bank- eller finansieringsvirksomhet innenfor rammen av den lovgivningen som til enhver tid gjelder, og skal ikke drive annen virksomhet.

KLP Bankholding AS er registrert og hjemmehørende i Norge. Hovedkontoret har adresse Dronning Eufemias gate 10, 0191 Oslo.

Foretaket er et heleid datterforetak Kommunal Landspensjonskasse (KLP).

KLP er et gjensidig forsikringselskap. KLP Bankholding AS eier 100 % av aksjene i KLP Banken AS.

Årsregnskapet er tilgjengelig på klp.no.

NOTE 2 Sammendrag av de viktigste regnskapsprinsippene

Nedenfor følger en beskrivelse av de vesentligste regnskapsprinsippene som er benyttet ved utarbeidelsen av selskapsregnskapet og konsernregnskapet til KLP Bankholding AS. Disse prinsippene er benyttet på samme måte for alle perioder som er presentert, dersom ikke annet fremgår.

2.1 BASISPRINSIPPER

Selskapsregnskapet for KLP Bankholding AS er satt opp i samsvar med Forskrift om årsregnskap m.m. for banker, finansieringsforetak og morselskap for slike", heretter benevnt årsregnskapsforskriften. Dette innebærer at foretakets årsregnskapet er utarbeidet i samsvar med internasjonale regnskapsstandarder med de tillegg som følger av årsregnskapsforskriften. Foretaket har benyttet Forskrift nr 57 av 21.01.2008 "Forskrift om forenklet anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder" for føring av konsernbidrag. Det innebærer at regnskapsført konsernbidrag er presentert som netto fordring/gjeld, selv om konsernbidragene ikke er vedtatt på balansetidspunktet.

Konsernregnskapet for KLP Bankholding AS er utarbeidet i samsvar med International Financial Reporting Standards

(IFRS) godkjent av EU med enkelte tillegg som følger av regnskapsloven og årsregnskapsforskriften for banker.

Regnskapet er utarbeidet med utgangspunkt i prinsipp om historisk kost, med følgende unntak:

- Finansielle eiendeler og gjeld (herunder finansielle derivater) vurdert til virkelig verdi over resultatet.
- Finansielle eiendeler og gjeld vurdert etter reglene om virkelig verdisikring.

For å utarbeide regnskap etter IFRS, må ledelsen foreta regnskapsmessige estimater og skjønnsmessige vurderinger. Dette vil påvirke konsernets regnskapsførte verdi av eiendeler og gjeld, inntekter og kostnader. Faktiske tall vil kunne avvike fra benyttede estimater. Områder hvor det er utvist skjønnsmessige vurderinger og estimater av vesentlig betydning for foretaket/konsernet er beskrevet i note 3.

Alle beløp er presentert i tusen kroner uten desimal med mindre annet er angitt.

Regnskapet er satt opp etter forutsetning om fortsatt drift.

2.1.1. Endringer i regnskapsprinsipper og opplysninger

a) Nye og endrede standarder tatt i bruk av foretaket i 2018:

IFRS 9 Finansielle instrumenter

For informasjon om den nye standarden og den effekten implementeringen har hatt på foretaket/konsernet henvises det til avsnitt 2.6.1.

IFRS 15 Inntekter fra kundekontrakter

Den nye standarden omhandler inntektsføring. Standarden fordrer en inndeling av kundekontrakten i de enkelte plikter til ytelse. En plikt til ytelse kan være en vare eller tjeneste. Inntekter regnskapsføres når en kunde oppnår kontroll over en vare eller tjeneste, og dermed har muligheten til å bestemme bruken av og kan motta fordelene fra varen eller tjenesten. Standarden erstatter IAS 18 Driftsinntekter og IAS 11 Anleggskontrakter og tilhørende tolkninger. Overgang til IFRS 15 har ikke hatt vesentlig effekt på foretakets/ konsernets regnskap som følge av at bokførte inntekter er regulert av andre standarder.

b) Standarder, endringer og fortolkninger til eksisterende standarder som ikke er trådt i kraft og hvor

foretaket/konsernet ikke har valgt tidlig anvendelse.

IFRS 16 Leiekontrakter

Fra og med 1. januar 2019 vil foretaket implementere regnskapsstandarden IFRS 16. Standarden vil resultere i at flere leieavtaler enn tidligere blir balanseført, ettersom skillet mellom operasjonell og finansiell leasing er fjernet. Under denne standarden, er retten til å bruke en leid gjenstand en eiendel og forpliktelsen til å betale leie og gjeld som skal balanseføres. Unntakene er kortsiktige leieavtaler og leieavtaler med lav verdi. Den regnskapsmessige behandlingen for utleiere vil ikke bli vesentlig endret. Foretaket/konsernet har analysert alle leieavtaler for å sikre seg at de oppfyller kriteriene som leieavtaler i henhold til IFRS 16 og det er kun en husleieavtale på kontorbygg som faller inn under den nye standarden. Videre har konsernet valgt modifisert retrospektiv tilnærming og tar hele effekten av overgangen mot åpningsbalansen 1. januar 2019.

Diskonteringsrenten som er brukt for å fastsette nåverdien av eiendeler og forpliktelser er beste estimat på den marginale lånerenten til konsernet. Beregnet effekt av IFRS 16 på åpningsbalansen per 1. januar 2019 vil anslagsvis være en økning i eiendeler og forpliktelser med 5,1 millioner kroner.

Det er ingen andre standarder eller fortolkninger som ikke er trådt i kraft som forventes å gi en vesentlig påvirkning på foretaket/konsernets regnskap.

2.2 KONSOLIDERINGSPRINSIPPER

2.2.1 Datterforetak

Datterforetak er alle enheter (inkludert strukturerte enheter) som konsernet har kontroll over. Kontroll over en enhet oppstår når konsernet er utsatt for variabilitet i avkastningen fra enheten og har evnen til å påvirke denne avkastningen gjennom sin makt over enheten. Datterforetak konsolideres fra den dagen kontroll oppstår og utelates fra konsernregnskapet når kontroll opphører.

Konserninterne transaksjoner og mellomværende mellom konsernforetak er eliminert. Dersom konsernforetak avlegger regnskaper etter andre prinsipper enn konsernet, omarbeides disse for å oppnå samsvar med konsernets regnskapsprinsipper før de konsolideres.

2.3 OMREGNING AV TRANSAKSJONER I UTENLANDSK VALUTA

2.3.1 Funksjonell valuta og presentasjonsvaluta

Regnskapet presenteres i norske kroner, som er den funksjonelle valutaen til morforetaket og presentasjonsvalutaen til konsernet.

2.3.2 Transaksjoner og balanseposter

Transaksjoner i fremmed valuta omregnes til den funksjonelle valutaen til transaksjonskurs. Realisert valuta-gevinst eller -tap ved oppgjør og omregning av pengeposter i fremmed valuta til kursen på balansedagen resultatføres. Valutagevinster og -tap presenteres netto på linjen "Netto gevinst-/tap på finansielle instrumenter".

Valutavirkningen på ikke-pengeposter (eiendeler og gjeld) inngår som en del av vurderingen av virkelig verdi. Valutadifferanser knyttet til ikke-pengeposter, som aksjer til virkelig verdi over resultatet, inngår som et element i resultatført verdiendring.

2.4 VARIGE DRIFTSMIDLER

Varige driftsmidler består i hovedsak av kontormaskiner og inventar som benyttes av foretaket/konsernet i dets virksomhet.

Varige driftsmidler er regnskapsført til anskaffelseskost inkludert kostnader som kan direkte henføres til anskaffelsen av driftsmidlet, med fradrag for avskrivninger. Påfølgende kostnader vedrørende driftsmidler aktiveres som en del av driftsmidlet dersom det er sannsynlig at påkostningen bidrar til fremtidige økonomiske fordeler for foretaket/konsernet, og kostnaden kan måles pålitelig. Reparasjon og vedlikehold resultatføres i den perioden utgiftene pådras.

Avskrivning er beregnet ved bruk av lineær metode, slik at anleggsmidlenes anskaffelseskost, inkludert påkostninger avskrives til restverdi over forventet brukstid, som er:

Kontormaskiner	4 år
Inventar	4 år

Årlig vurderes driftsmidlenes utnyttbare levetid. Ved indikasjoner på verdifall utover restverdi, foretas det beregning av gjenvinnbart beløp. Dersom gjenvinnbart beløp er lavere enn restverdi foretas det nedskrivning til gjenvinnbart beløp.

Gevinst og tap ved avgang består av salgspris fratrukket balanseført verdi på salgstidspunktet. Gevinst og tap ved avgang resultatføres.

2.5 IMMATERIELLE EIENDELER

Foretaket KLP Bankholding AS og konsernets immaterielle eiendeler består i hovedsak av aktiverte IT-systemer og merverdi ved oppkjøp av kredittkortportefølje.

Ved kjøp av nytt IT-system aktiveres direkte henførbare kostnader for systemet/programvaren, samt utgifter til å få systemet installert og klart til bruk.

Ved videreutvikling av IT-systemer og programvare aktiveres både eksterne og interne kostnader jfr. ovenfor. Systemendringer som betraktes som vedlikehold kostnadsføres løpende.

Når et IT-system er ferdigstilt, avskrives aktiverte kostnader lineært over forventet brukstid. Ved senere aktiveringer grunnet videreutvikling avskrives disse over den opprinnelig fastsatte brukstid med mindre påkostningen øker systemets totale forventede brukstid.

Ved indikasjon på at balanseført verdi av et aktivert IT-system er høyere enn gjenvinnbart beløp, foretas det test for verdifall. Hvis balanseført verdi er høyere enn gjenvinnbart beløp (nåverdi ved fortsatt bruk/eie), foretas det nedskrivning til gjenvinnbart beløp.

2.6 FINANSIELLE INSTRUMENTER

2.6.1 Endringer i regnskapsprinsipper

KLP Bankholdingkonsernet har anvendt IFRS 9 og IFRS 7R, som gjelder for årsperioder som begynner 1. januar 2018 for første gang.

Som tillatt i overgangsbestemmelsene i IFRS 9 har KLP Bankholdingkonsernet valgt å ikke omregne sammenlignings-tall. Derfor er sammenligningstall for 2017, rapportert i henhold til IAS 39, ikke sammenlignbar med informasjonen presentert for 2018. Forskjeller som oppstod ved overgangen til IFRS 9, er ført direkte mot annen egenkapital pr. 1. januar 2018.

2.6.1.1 Endringer i klassifisering og måling

Klassifisering og måling av finansielle eiendeler etter IFRS 9, bortsett fra egenkapitalinstrumenter og derivater, vurderes ut fra en kombinasjon av enhetens forretningsmodell for styring av eiendelene og instrumentets kontraktsmessige kontantstrømskarakteristikk.

Målekategoriene for finansielle eiendeler etter IAS 39 (virkelig verdi over resultat, tilgjengelig for salg, holdt til forfall og utlån og fordringer) er erstattet av:

- Gjeldsinstrumenter til amortisert kost

- Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over utvidet resultat, med gevinster eller tap resirkulert over resultatet ved fraregning

- Egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over utvidet resultat, uten resirkulering av gevinster eller tap ved fraregning

- Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet

Regnskapsføring av finansielle forpliktelser er stort sett uendret, med unntak av at forpliktelser bestemt regnskapsført til virkelig verdi skal endringer i virkelig verdi som skyldes egen kredittrisiko føres over andre inntekter og kostnader uten resirkulering.

2.6.1.2 Endringer i nedskrivningsmodell

Tidligere regler (IAS 39) innebar at foretaket/konsernet avsatte til tap basert på en «incurred loss» modell, det vil si tapsavsetningene var betinget av at det forelå objektive bevis på at ett verdifall hadde inntruffet på balansedagen.

Under de nye reglene i IFRS 9 skal foretaket/konsernet avsette for forventet tap. De nye prinsippene gjelder for finansielle eiendeler som er gjeldsinstrumenter, og som måles til amortisert kost eller til virkelig verdi med verdi-

endringer ført over utvidet resultat. I tillegg er også lånetilsagn, finansielle garantikontrakter og leasefordringer omfattet.

Måling av nedskrivning for forventet tap avhenger av om kredittrisiko har økt vesentlig siden førstegangs innregning. Ved førstegangs innregning, og når kredittrisikoen ikke har økt vesentlig etter førstegangs innregning, er nedskrivningene basert på 12 måneders forventet tap (trinn 1). Dersom kredittrisiko har økt vesentlig siden førstegangs innregning, men ikke objektivt bevis for verdifall, er nedskrivningene basert på forventet tap over levetid (trinn 2). De individuelle tapsavsetningene i IAS 39 vil ikke endres ved overgangen til IFRS 9 (trinn 3).

Opplysninger om effektene av overgangen til IFRS 9 er beskrevet i note 2.6.1.3 til 2.6.1.7 under. I note 2.6.2 "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper knyttet til finansielle instrumenter", fremkommer regnskapsprinsippene for finansielle instrumenter som er anvendt fra 1. januar 2018 (samt tidligere IAS 39 regnskapsprinsipper for finansielle instrumenter anvendt i sammenlignende periode).

2.6.1.3 Klassifisering og måling av finansielle instrumenter

Tabellen under viser målekategori og bokført verdi av finansielle instrumenter i henhold til IAS 39 og IFRS 9 ved overgangen.

KONSERN FINANSIELLE INSTRUMENTER TUSEN KRONER	Klassifisering etter IAS 39	Balansført beløp etter IAS 39	Klassifisering etter IFRS 9	Balansført beløp etter IFRS 9
Fordringer på sentralbanker	Utlån og fordringer	45 140	Amortisert kost	45 140
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	Utlån og fordringer	1 286 096	Amortisert kost	1 286 096
Utlån til og fordringer på kunder	Utlån og fordringer	26 237 466	Amortisert kost	26 237 466
	Utlån og fordring (sikring)	4 525 316	Amortisert kost (sikring)	4 525 316
Rentebærende verdipapirer	Virkelig verdi over resultatet (FVO)	2 759 018	Virkelig verdi over resultatet	2 759 018
Finansielle derivater (eiendeler)	Virkelig verdi over resultatet	91 934	Virkelig verdi over resultatet	91 934
Aksjer og andeler	Tilgjengelig for salg	461	Virkelig verdi over resultatet	461
Innskudd fra kunder	(Amortisert kost)	-9 669 046	Amortisert kost	-9 669 046
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	(Amortisert kost)	-20 798 792	Amortisert kost	-20 798 792
	Amortisert kost (sikring)	-2 125 483	Amortisert kost (sikring)	-2 125 483
Finansielle derivater (forpliktelse)	Virkelig verdi over resultatet	-188 103	Virkelig verdi over resultatet	-188 103
Ubenyttet kreditt, finansielle garanti kontrakter og lånetilsagn ¹	Amortisert kost	0	Amortisert kost	0

¹ Ubenyttet kreditt, finansielle garantikontrakter og lånetilsagn er betingede forpliktelser.

Som det fremgår av tabellen, er det ingen vesentlige endringer i klassifisering og måling av finansielle eiendeler eller finansielle forpliktelser.

2.6.1.4 Avstemming av bokførte verdier av finansielle eiendeler mellom IAS 39 og IFRS 9

KLP Bankholdingkonsernet har gjennomført en vurdering av forretningsmodell for styring av finansielle eiendeler og en analyse av deres kontantstrømskarakteristikker.

Vennligst se note 2.6.2 for mer detaljert informasjon om de nye klassifikasjonskravene til IFRS 9.

Følgende tabell avstemmer de balanseførte beløpene av finansielle eiendeler fra tidligere målekategori i henhold til IAS 39 til de nye målekategoriene ved overgang til IFRS 9 per 1. januar 2018:

KONSERN FINANSIELLE EIENDELER TALL I MNOK	Note	Balanseført beløp etter IAS 39 31. desember 2017	Endring som følge av re- klassifisering	Endring som følge av ny måling	Balanseført beløp etter IFRS 9 1. januar 2018
AMORTISERT KOST					
Fordringer på sentralbanker		45	0	0	45
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner		1 291	0	0	1 291
Utlån til og fordringer på kunder		26 237	0	-3	26 234
Sum effekt amortisert kost		27 528	0	-3	27 525
VIRKELIG VERDI MED VERDIENDRINGER OVER RESULTATET					
Utlån til og fordringer på kunder		4 525	0	0	4 525
Rentebærende verdipapirer	A	2 759	0	0	2 759
Finansielle derivater		91	0	0	91
Aksjer og andeler	B	0	0	0	0
Sum effekt virkelig verdi over resultatet		7 376	0	0	7 376
Sum finansielle eiendeler		34 904	0	-3	34 901
FINANSIELLE FORPLIKTELSER					
AMORTISERT KOST					
Innskudd fra kunder		9 669	0	0	9 669
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer		20 799	0	0	20 799
Sum effekt amortisert kost		30 468	0	0	30 468
VIRKELIG VERDI MED VERDIENDRINGER OVER RESULTATET					
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer		2 125	0	0	2 125
Finansielle derivater		188	0	0	188
Sum effekt virkelig verdi over resultatet		2 314	0	0	2 314
Sum finansielle forpliktelser		32 781	0	0	32 781

NOTE A

Rentebærende verdipapirer utgjør deler av konsernets likviditetsreserve. Porteføljen styres og måles på virkelig verdi basis og skal etter IFRS 9 klassifiseres til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet.

NOTE B

Tilgjengelig for salg-kategorien som ble benyttet under IAS 39 blir ikke videreført i IFRS 9. Egenkapitalinstrumentene blir ved overgang til ny standard klassifisert til virkelig verdi med verdiendring over resultatet.

2.6.1.5 Avstemming av tapsavsetninger mellom IAS 39 og IFRS 9

Følgende tabell viser en avstemming mellom tapsavsetningene målt i henhold til IAS 39 «incurred loss» modell mot IFRS 9 sin forventet tapsmodell 1. januar 2018:

ENDRING TAPSAVSETNINGER TALL I MNOK	Tapsavsetning etter IAS 39 31.desember 2017	Endring som følge av reklassifisering	Endring som følge av ny måling	Tapsavsetning etter IFRS 9 1. januar 2018
Utlån og fordringer under IAS 39 til amortisert kost under IFRS 9	3	0	1	4
Ubenyttet kreditt, finansielle garantikontrakter og lånetilsagn	0	0	2	2
Sum endring tapsavsetninger	3	0	3	6

2.6.1.6 Fordeling av tapsavsetninger pr. trinn (1. januar 2018)

Tabellen under viser tapsavsetningene fordelt på de ulike trinnene ved overgangen til IFRS 9:

SPESIFIKASJON TAPSAVSETNINGER TALL I MNOK	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	Tapsavsetning etter IFRS 9 1. januar 2018
Utlån og fordringer under IAS 39 til amortisert kost under IFRS 9	1	0	3	4
Ubenyttet kreditt, finansielle garantikontrakter og lånetilsagn	2	0	0	2
Sum tapsavsetninger	3	0	3	6

2.6.1.7 Effekt av overgangen til IFRS 9 på egenkapital

Virkningen av overgangen til IFRS 9 på egenkapitalen er - 2 millioner kroner.

2.6.2 Sammendrag av viktige regnskapsprinsipper knyttet til finansielle instrumenter

Nedenfor beskrives de viktigste regnskapsprinsippene knyttet til finansielle instrumenter som er benyttet fra 1. januar 2018.

2.6.2.1 Innregning og fraregning

Finansielle eiendeler og forpliktelser balanseføres på det tidspunkt KLP Bankholdingkonsernet blir part i instrumentets kontraktsmessige betingelser. Vanlige kjøp og salg av investeringer regnskapsføres på avtaletidspunktet. Finansielle eiendeler fjernes fra balansen når rettighetene til å motta kontantstrømmer fra investeringen opphører eller når disse rettighetene er blitt overført og KLP Bankholdingkonsernet i hovedsak har overført risiko og hele gevinstpotensialet ved eierskapet. Finansielle forpliktelser fraregnes på

det tidspunkt rettighetene til de kontraktsmessige betingelsene er oppfylt, kansellert eller utløpt.

2.6.2.2 Klassifisering og etterfølgende måling

FINANSIELLE EIENDELER – PRINSIPP GJELDENE FRA 1. JANUAR 2018

Finansielle eiendeler blir ved første gangs innregning klassifisert i en av følgende målekategorier:

- Amortisert kost
- Virkelig verdi over resultatet
- Virkelig verdi over utvidet resultat

En finansielle eiendel måles til amortisert kost hvis begge følgende kriterier er oppfylt og den finansielle eiendelen ikke er utpekt til virkelig verdi over resultatet («virkelig verdi opsjonen»):

- Den finansielle eiendelen innehas i en forretningsmodell hvis formål er å holde finansielle eiendeler for å motta kontraktsregulerte kontantstrømmer («forretningsmodell kriteriet»), og
- Kontraktsvilkårene for den finan-

sielle eiendelen fører på bestemte tidspunkter til kontantstrømmer som utelukkende er betaling av avdrag og renter på utestående hovedstol («kontantstrømkriteriet»).

FORRETNINGSMODELLKRITERIET

KLP Bankholdingkonsernet vurderer målet med en forretningsmodell der en eiendel holdes på porteføljenivå, fordi dette best reflekterer måten virksomheten styres på, og informasjon er gitt til ledelsen. Informasjonen som vurderes inkluderer:

- Uttalte retningslinjer og mål for porteføljen og driften av disse retningslinjene i praksis. Spesielt om ledelsens strategi og målsetning er å holde eiendelen for å inndrive kontraktsmessige kontantstrømmer, opprettholde en bestemt renteprofil, matching av durasjon mellom finansielle eiendeler og tilsvarende finansielle forpliktelser som benyttes for å finansiere disse eiendelene eller realisere kontantstrømmer gjennom salg av eiendelene;

- Hvordan porteføljens avkastning vurderes og rapporteres til ledelsen;
- Risikoene som påvirker forretningsmodellens ytelse (og de finansielle eiendelene som holdes innenfor denne forretningsmodellen) og hvordan disse risikoene styres;
- Hvordan lederne kompenseres - f.eks. om kompensasjon er basert på virkelig verdi av de forvaltede eiendelene eller de kontraktmessige kontantstrømmene samlet og
- Frekvens, volum og tidspunkt for salg i tidligere perioder, årsakene til slik salg og forventninger til fremtidig salgsaktivitet. Informasjonen om salgsaktivitet vurderes imidlertid ikke isolert, men som en del av en samlet vurdering av hvordan foretakets uttalte mål for styring av de finansielle eiendelene oppnås og hvordan kontantstrømmer realiseres.

Vurdering av forretningsmodell er basert på rimelige forventede scenarier uten hensyn til "worst case" eller "stress case" scenarier. Dersom kontantstrømmer etter førstegangs innregning realiseres på en måte som er forskjellig fra foretakets/konsernets opprinnelige forventninger, endres ikke klassifiseringen av de resterende finansielle eiendelene i den aktuelle forretningsmodellen, men en inkorporerer slik informasjon ved vurdering av nye utedte eller nyanskaffede finansielle eiendeler fremover.

KONTANTSTRØMSKRITERIET

I denne vurderingen defineres hovedstol som virkelig verdi av den finansielle eiendelen ved første gangs innregning. "Rente" er definert som vederlag for tidsverdien av penger og for kredittrisiko knyttet til utestående hovedstol i en bestemt tidsperiode og for andre grunnleggende utlansrisikoer og kostnader (f.eks. Likviditetsrisiko og administrasjonskostnader), samt fortjenestemargin.

Ved vurderingen av om kontraktmessige pengestrømmer utelukkende er utbetaling av avdrag og renter på utestående hovedstol, vurderer KLP Bankholdingkonsernet kontraktbetingel-

sene i instrumentet. Dette inkluderer å vurdere om den finansielle eiendelen inneholder en kontraktsklausul som kan endre tidspunktet eller størrelsen av kontraktmessige kontantstrømmer slik at den ikke vil oppfylle denne betingelsen. Ved vurderingen vurderer foretaket/konsernet:

- Betingede hendelser som ville endre beløp og tidspunkt for kontantstrømmer;
- Innflytelse funksjoner;
- Forskuddsbetaling og utvidelsesvilkår
- Vilkår som begrenser foretakets krav på kontantstrømmer fra spesifiserte eiendeler (f.eks. «nonrecourse asset arrangements»)
- Vilkår som endrer vurdering av tidsverdien av penger - f.eks. periodisk tilbakestilling av renter.

Alle andre finansielle eiendeler måles til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet, dette innebærer:

- Eiendeler med kontraktmessige kontantstrømmer som ikke oppfyller kontantstrømkriteriet; eller / og
- Eiendeler som holdes i en annen forretningsmodell enn holdt for å inndrive kontraktmessige kontantstrømmer; eller
- Eiendeler utpekt til virkelig verdi over resultatet («virkelig verdi opsjonen»).

KLP Bankholding konsernet kan utpeke et gjeldsinstrument som oppfyller kriteriene for å måles til amortisert kost til virkelig verdi over resultatet dersom dette eliminerer eller vesentlig reduserer inkonsistens i måling («accounting mismatch»). Denne opsjonen er også gjeldene under IAS 39.

NEDSKRIVINGSMODELL

Nedskrivingsmodell for tap på utlån og fordringer bygger på forventede kreditt tap. Nedskrivingsmodellen definerer mislighold som "en betaling som er mer enn 90 dager over forfall, eller en konto som er sammenhengende overtrukket i minimum 90 dager (minimumsbeløp 500 kr)". Hvordan nedskrivningstap skal måles, fastsettes for hvert enkelt stadium og modellen benytter effektiv

rente-metoden. En forenklet tilnærming er tillatt for finansielle eiendeler som ikke har en vesentlig finansieringskomponent (f.eks. kundefordringer). Ved førstegangs innregning, og i tilfeller hvor kredittrisikoen ikke har økt vesentlig etter førstegangs innregning, skal det avsettes for kreditttap som ventes å oppstå de neste 12 måneder (trinn 1). Hvis kredittrisikoen har økt vesentlig, skal avsetningen tilsvare forventet kreditttap over eiendelens forventede levetid (trinn 2). Dersom det inntreffer en tapshendelse, foretas det nedskrivning som tilsvarer forventet tap på engasjementet over hele levetiden (trinn 3).

I foretaket/konsernet er vurderingen av hva som anses å være en vesentlig endring i kredittrisiko for boliglån basert på en kombinasjon av kvantitative og kvalitative indikatorer og "backstops".

For produkter hvor foretaket/konsernet ikke har utviklet egne PD- og LGD-modeller (Loss Given Default) benyttes forenklet tapsgradmetode. Her vil endring i risikoklasse på minst én karakterer fra første gangs innregning til rapporteringstidspunktet anses som en vesentlig økning i kredittrisiko. Dette gjelder for produktene seniorlån og kredittkort innen personmarkedet.

I konsernet benyttes også forenklet tapsgradmetode for offentlig utlån, fordring på sentralbanker, utlån og fordringer på kredittinstitusjoner, med unntaket for lav kredittrisiko. Disse balansepostene har en rating som oppfyller standardens presumpsjon om lav kredittrisiko på balansedagen og foretaket/konsernet har vurdert at dette sammenholdt med LGD og lav eksponering til å gi uvesentlige tapsavsetninger. Foretaket/konsernet har følgelig ikke foretatt tapsavsetninger knyttet til disse balansepostene.

For mer informasjon om tap på utlån henvises det til note 17.

FINANSIELLE DERIVATER OG SIKRING
IFRS 9 tillater å følge en videreføring av sikringsbokføringsreglene etter IAS 39,

noe /konsernet har valgt. Finansielle derivater balanseføres til virkelig verdi på det tidspunktet kontrakten inngås. Ved etterfølgende måling regnskapsføres derivatene til virkelig verdi, og presenteres som en eiendel dersom verdien er positiv og som en forpliktelse dersom verdien er negativ. Regnskapsføringen av tilhørende gevinster og tap avhenger av hvorvidt derivatet er utpekt som et regnskapsmessig sikringsinstrument, og i hvilken type regnskapsmessig sikring derivatet inngår.

For derivater som ikke inngår i regnskapsmessig sikringsforhold, resultatføres gevinster og tap løpende på linjen "Netto gevinst/ (tap) på finansielle instrumenter". Disse inngår i kategorien finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet.

Derivatene som er sikringsinstrumenter benyttes for sikring av renterisiko på fastrente innlån og fastrente utlån. I sin sikringsaktivitet sikrer konsernet seg mot bevegelser i markedsrenten. Endringer i kredittspread er ikke hensyntatt i sikringseffektiviteten. Foretaket/konsernet benytter reglene om virkelig verdisikring, slik at sikringsobjektets (eiendel eller gjeld) bokførte verdi korrigeres med verdiutvikling i den sikrede risiko. Verdiendringen regnskapsføres over resultatregnskapet. Ved inngåelse av sikringsforholdet dokumenteres sammenhengen mellom sikringsinstrumentet og sikringsobjektet i tillegg til formålet med risikostyringen og strategien bak de forskjellige sikringstransaksjonene. Sikringseffektiviteten måles regelmessig for å kontrollere at sikringen er effektiv.

Dersom sikringen ikke lenger oppfyller kriteriene for sikringsbokføring, vil regnskapsført effekt av sikringen for sikrings-

objekter som føres til amortisert kost, amortiseres over perioden frem til sikringsinstrumentets forfall.

FINANSIELLE EIENDELER – PRINSIPP GJELDENE FØR 1. JANUAR 2018

Finansielle eiendeler blir ved første gangs innregning klassifisert i en av følgende kategorier:

Finansielle eiendeler:

- Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet.
- Utlån og fordringer regnskapsført til amortisert kost.

Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet:

Innenfor denne kategorien kan tilordningen være pliktig eller bestemt (utpekt) regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet.

I den første kategorien inngår KLP Bankholdingkonsernets finansielle derivater med mindre de er en del av en sikring. Den andre kategorien omfatter finansielle eiendeler som er utpekt til virkelig verdi over resultatet («virkelig verdi opsjonen»).

Utlån og fordringer regnskapsført til amortisert kost:

Utlån og fordringer er finansielle eiendeler som ikke er derivater og som har faste eller bestembare betalinger, og som ikke omsettes i et aktivt marked. Kategorien omfatter utlån og fordringer samt obligasjoner som ikke er definert som eiendeler vurdert til virkelig verdi over resultatet.

Nedskrivingsmodell for eiendeler som vurderes til amortisert kost

Dersom det foreligger objektive bevis for verdiforringelse skal det foretas nedskrivning. Ved vurderingen av om det foreligger verdiforringelse legges det vekt på hvorvidt utsteder/debitor har

vesentlige finansielle vanskeligheter, om det foreligger kontraktsbrudd, herunder mislighold. Nedskrivningen beregnes ved å sammenligne ny forventet kontantstrøm med opprinnelig kontantstrøm diskontert med opprinnelig effektiv rente (eiendeler med fast rente) eller med effektiv rente på måletidspunktet (eiendeler med flytende rente).

Tapsvurdering og tapsnedskrivning foretas kvartalsvis på individuelle utlån, hvor det foreligger objektive bevis for verdifall. Utlån vurderes også gruppevis. Dersom det foreligger objektive bevis for at en gruppe av utlån har verdifall skal det foretas en nedskrivning. Nedskrivningen reverseres dersom det etter nedskrivningstidspunktet inntreffer hendelser som reduserer tapet.

FINANSIELLE FORPLIKTELSER

Etter både IAS 39 og IFRS 9 blir finansielle forpliktelser klassifisert som senere målt til amortisert kost, bortsett fra:

- Finansielle forpliktelser til virkelig verdi over resultatet: Denne klassifiseringen gjelder derivater og finansielle forpliktelser utpekt som sådan ved første innregning. Foretaket har utpekt visse forpliktelser som virkelig verdi over resultatet, fordi det reduserer eller eliminerer inkonsistens i måling («accounting mismatch»)
- Finansielle garantier og lånetilsagn

Andre finansielle forpliktelser regnskapsført til amortisert kost: Kategorien omfatter innskudd fra kunder og kredittinstitusjoner uten rentebinding og andre finansielle forpliktelser, som ikke er bestemt som forpliktelser vurdert til virkelig verdi over resultatet.

PRESENTASJON, KLASSIFISERING OG MÅLING I BALANSE OG RESULTATREGNSKAP

Tabellen under viser og sammenligner presentasjon, klassifisering og etterfølgende måling pr balansepost etter IAS 39 (før 1 januar 2018) og etter IFRS 9 (etter 1 januar 2018):

KONSERN FINANSIELLE INSTRUMENTER	Klassifisering etter IAS 39	Klassifisering etter IFRS 9
Fordringer på sentralbanker	Amortisert kost (Utlån og fordringer)	Amortisert kost
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	Amortisert kost (Utlån og fordringer)	Amortisert kost
Utlån til og fordringer på kunder	Amortisert kost (Utlån og fordringer)	Amortisert kost
	Amortisert kost (sikring)	Amortisert kost (sikring)
Rentebærende verdipapirer	Virkelig verdi over resultatet (FVO)	Virkelig verdi over resultatet
Finansielle derivater (eiendeler)	Virkelig verdi over resultatet	Virkelig verdi over resultatet
Aksjer og andeler	Virkelig verdi over utvidet resultat	Virkelig verdi over resultatet
Innskudd fra kunder	Amortisert kost	Amortisert kost
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	Amortisert kost	Amortisert kost
	Amortisert kost (sikring)	Amortisert kost (sikring)
Finansielle derivater (forpliktelse)	Virkelig verdi over resultatet	Virkelig verdi over resultatet

Som det fremgår av tabellen, er det ingen vesentlige endringer i presentasjon, klassifisering og måling av finansielle eiendeler eller finansielle forpliktelser.

2.6.2.3 Motregning

Finansielle eiendeler og forpliktelser presenteres netto i balansen når det er en ubetinget motregningsrett som kan håndheves juridisk og en har til hensikt å gjøre opp netto, eller realisere eiendelen og forpliktelsen samtidig. Dette gjelder både for perioder før og etter 1. januar 2018.

2.6.2.4 Modifikasjon

Når de kontraktsregulerte kontantstrømmene fra en finansiell eiendel blir reforhandlet eller på annen måte endret, og reforhandlingen eller endringen ikke fører til fraregning av den finansielle eiendelen, beregnes den finansielle eiendelens brutto balanseførte verdi på nytt og det innregnes en endringsgevinst eller et endringstap i resultatet. Den finansielle eiendelens brutto balanseførte verdi beregnes på nytt som nåverdien av de reforhandlede eller endrede kontraktsregulerte kontantstrømmene, diskontert med den finansielle eiendelens opprinnelige

effektive rente. Eventuelle påløpte kostnader eller honorarer justerer den endrede finansielle eiendelens balanseførte verdi og nedskrives over den endrede finansielle eiendelens gjenværende levetid.

2.7 KONTANTER OG KONTANT-EKVIVALENTER

Kontanter og kontantekvivalenter er definert som fordringer på kredittinstitusjoner uten oppsigelsestid. Beløpet inkluderer ikke fordringer på kredittinstitusjoner som er knyttet til kjøp og salg av verdipapirer i forvaltningen av verdipapirporteføljene. Kontantstrømoppstilling er satt opp etter den direkte metoden.

2.8 INVESTERING I KONSERN-SELSKAPER

Investering i konsernselskapet er investeringer til varig eie eller bruk og er vurdert til anskaffelseskost. Ved bruk av kostmetoden skal det foretas nedskrivning til virkelig nåverdi dersom et

verdifall skyldes årsaker som ikke kan antas å være forbigående, og det må anses å være nødvendig etter god regnskapsskikk.

2.9 FINANSIELL GJELD

Konsernets finansielle gjeld består av gjeld til kredittinstitusjoner, utstedte obligasjoner med fortrinnsrett og innskudd fra kunder.

2.9.1 Gjeld til kredittinstitusjoner

Gjeld til kredittinstitusjoner balanseføres til markedsverdi ved anskaffelse. Ved påfølgende måling regnskapsføres som hovedregel gjelden til amortisert kost etter den effektive rentemetode. Rentekostnadene inngår i amortiseringen i linjen "Rentekostnader og lignende kostnader, amortisert kost" i resultatregnskapet.

2.9.2 Utstedte obligasjoner med fortrinnsrett

Utstedte obligasjoner med fortrinnsrett regnskapsføres første gang til virkelig

verdi ved opptak justert for oppkjøpskostnader, det vil si pålydende justert for eventuell over-/underkurs ved utstedelse. Ved etterfølgende måling er obligasjonene vurdert til amortisert kost etter den effektive rentemetode. Rentekostnadene inngår linjen ”rentekostnader og lignende kostnader” i resultatregnskapet. For obligasjoner med fast rente benyttes reglene om virkelig verdisikring i den grad de er sikret mot endring i rentenivået.

2.9.3 Gjeld til og innskudd fra kunder

Innskudd fra kunder bokføres til virkelig verdi i balansen når innskuddet blir registrert som overført til kundens konto. I etterfølgende perioder regnskapsføres gjeld til og innskudd fra kunder med flytende rente til amortisert kost etter den effektive rentemetode.

2.10 EGENKAPITAL

Egenkapitalen består av innskutt egenkapital og opptjent egenkapital.

2.10.1 Innskutt egenkapital

Innskutt egenkapital består av aksjekapital, overkurs og annen innskutt egenkapital.

2.10.2 Opptjent egenkapital

Opptjente egenkapital består av annen egenkapital. Alminnelige selskapsrettslige regler gjelder for eventuell fordeling eller bruk av opptjent egenkapital.

2.11 REGNSKAPSFØRING AV INNTEKTER

Inntekter ved salg av varer og tjenester vurderes til virkelig verdi av vederlaget, netto etter fradrag for merverdiavgift og eventuelle rabatter. Konserninternt salg elimineres i konsernregnskapet.

2.11.1 Inntekter fra tjenester

Honorar for utlånsforvaltning inntektsføres i henhold til utført forvaltning for

perioden frem til balansedagen. Øvrige tjenester inntektsføres lineært over kontraksperioden.

2.11.2 Renteinntekter/kostnader

Renteinntekter og rentekostnader tilknyttet alle rentebærende finansielle instrumenter vurdert til amortisert kost og inntektsføres ved bruk av effektiv rentemetode. Etableringsgebyr ved utlån inngår i amortiseringen, og inntektsføres over lånets løpetid.

For rentebærende finansielle og derivater investeringer som måles til virkelig verdi, klassifiseres renteinntekten som ”Renteinntekter og lignende inntekter, virkelig verdi”, mens øvrige verdiendringer klassifiseres som ”Netto gevinst eller tap på finansielle instrumenter”. Dette gjelder med unntak for:

- Kjøpte eller kredittforringede finansielle eiendeler. For disse eiendelene skal foretaket/konsernet anvende den kredittjusterte effektive renten på den finansielle eiendelens amortiserte kost fra førstegangs innregningen
- Finansielle eiendeler som ikke er kjøpte eller opprettede kredittforringede finansielle eiendeler, men som senere er blitt det. Her anvendes den effektive renten på den finansielle eiendelens amortiserte kost i etterfølgende rapporteringsperioder

2.12 SKATT

Skattekostnaden i resultatregnskapet består av betalbar skatt og endring utsatt skatt. Skatt blir resultatført, bortsett fra skatt som gjelder poster som er ført i utvidet resultat. Utsatt skatt og utsatt skattefordel er beregnet på forskjeller mellom regnskapsmessig og skattemessig verdi på eiendeler og gjeld. Utsatt skattefordel balanseføres når det kan sannsynliggjøres at konsernet i fremtiden vil ha tilstrekkelig

skattemessig overskudd til å nyttiggjøre seg skattefordelen.

Foretaket er en del av et finanskonsern og et skattekonsern. Eventuelle skattemessige overskudd kan, med unntak for de begrensninger som er gjort gjeldende gjennom finansieringsvirksomhetsloven, avgis i sin helhet til morforetak og datterforetak som konsernbidrag med skattemessig effekt.

Konsernet er omfattet av reglene om finansskatt. Reglene medfører at foretaket må betale 5 prosent finansskatt på arbeidsgiveravgiftspliktige ytelser, samt at selskapskattesatsen utgjør 25 prosent. Denne satsen opprettholdes i 2018 selv om den generelle skattesatsen senkes med ett prosentpoeng i 2018.

2.13 PENSJONFORPLIKTELSE ER EGNE ANSATTE

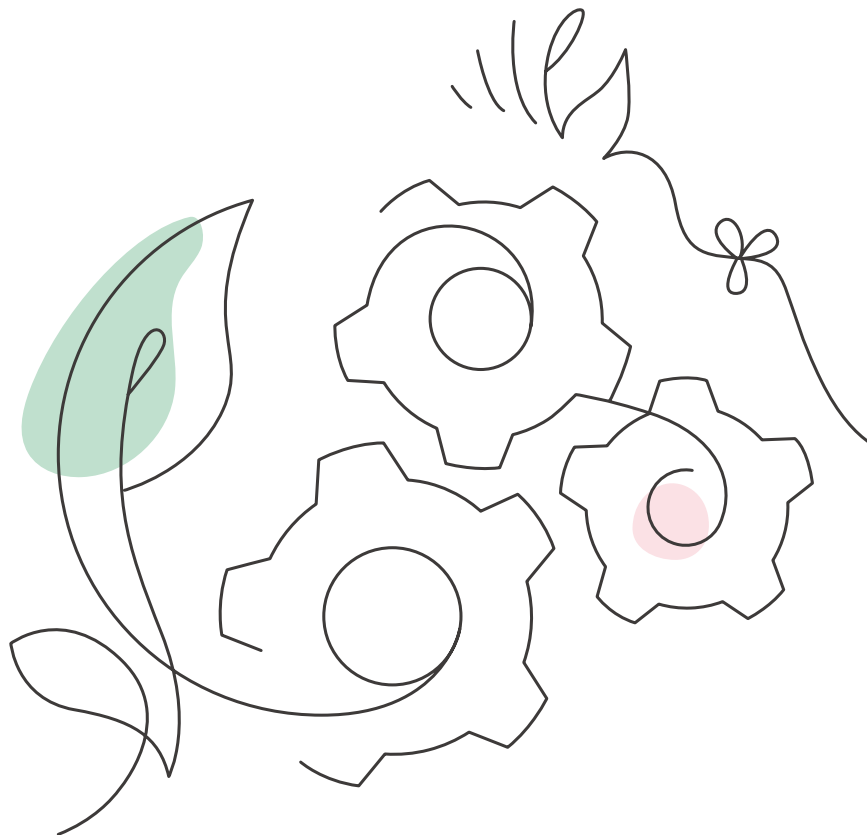
Konsernets pensjonsforpliktelser er forsikringsmessig delvis dekket jennom offentlig tjenstepensjon i KLP ved medlemskap i Fellesordningen for kommuner og bedrifter (”Fellesordningen”). Pensjonsansvar utover disse ordningene dekkes over driften. Pensjonskostnadene er behandlet i samsvar med IAS 19. Foretaket har en ytelsesbasert pensjonsordning for sine ansatte. Regnskapsmessig forpliktelse for ytelsesordninger er nåverdien av forpliktelsen på balansedagen, med fradrag for virkelig verdi av pensjonsmidlene. Bruttoforpliktelsen er beregnet med lineærmetoden. Bruttoforpliktelsen diskonteres til nåverdi ved bruk av rentene på norske høykvalitetsobligasjoner. Gevinster og tap som oppstår ved rekalkulering av forpliktelsen som følge av erfaringsavvik og endringer i aktuariemessige forutsetninger føres mot egenkapitalen via utvidet resultat i perioden de oppstår. Virkningen av endringer i ordningens ytelser resultatføres umiddelbart.

Presentasjon av pensjonskostnaden i resultatregnskapet følger av IAS 1. Av denne standarden fremkommer det valgdagang for netto renteelementet som kan klassifiseres enten som en driftsrelatert kostnad eller som en finanskostnad. Det valget som foretaket gjør må følges konsekvent for senere perioder. Foretaket har presentert pensjonskostnaden under regnskapslinjen "Lønn og administrasjons-

kostnader", mens netto renteelementet er presentert i regnskapslinjen "Netto gevinst/(tap) på finansielle instrumenter". Estimatavviket er klassifisert under "Poster som ikke vil bli omklassifisert til resultatet" under regnskapslinjen "Estimatavvik pensjonsforpliktelser og pensjonsmidler".

Fellesordningen er en flerforetaksordning, dvs. at den forsikrings-

tekniske risiko er fordelt mellom alle kommuner og bedrifter som deltar i ordningen. De økonomiske og aktuar-messige forutsetninger som ligger til grunn for beregning av netto pensjonsforpliktelse baserer seg derfor på forutsetninger som er representative for hele fellesskapet.

NOTE 3 Viktige regnskapsestimater og vurderinger

Foretaket/konsernet utarbeider estimater og antakelser om fremtidige forhold. Disse evalueres løpende, og er basert på historiske erfaringsdata og forventninger om sannsynlige fremtidige hendelser vurdert ut ifra data som foreligger på tidspunktet for avleggelsen av regnskapet.

Det må forventes at estimatene vil avvike fra det endelige utfall, og nedenfor omtales de områdene hvor det er betydelig risiko for vesentlige endringer i balanseførte verdier i fremtidige perioder.

3.1 VIRKELIG VERDI PÅ FINANSIELLE EIENDELER OG GJELD

Konsernet har plassert overskuddslikviditet i rentebærende verdipapirer. Disse blir første gang registrert i balansen til virkelig verdi. Verdipapirene i porteføljen er i kategorien "Finansiell eiendel til virkelig verdi over resultatet" da de forvaltes og deres inntjening vurderes på grunnlag av virkelig verdi. Prinsippene for beregning av virkelig verdi for de ulike instrumentene er beskrevet i note 5.

3.2 TAP PÅ FINANSIELLE EIENDELER

Finansielle eiendeler som ikke måles til markedsverdi, vurderes for verdifall på balansedagen.

Finansielle instrumenter blir vurdert for nedskrivning for forventet tap. Metoden for måling av nedskrivning for forventet tap avhenger av om kreditt-risikoen har økt vesentlig siden førstegangs innregning. Ved førstegangs innregning, og når kreditt-risikoen ikke har økt vesentlig etter førstegangs innregning, er nedskrivningene basert på 12 måneders forventet tap (trinn 1). Dersom kreditt-risiko har økt vesentlig siden førstegangs innregning, men ikke objektivt bevis for verdifall, er nedskrivningene basert på forventet tap over levetid (trinn 2). Dersom kreditt-risikoen har økt vesentlig og det foreligger objektive bevis på verdifall, skal det avsettes for forventet tap over levetiden (trinn 3).

I foretaket/konsernet er vurderingen av hva som anses å være en betydelig endring i kreditt-risiko for boliglån basert på en kombinasjon av kvantitative og kvalitative indikatorer og "backstops". Den viktigste driveren for betydelig endring i kreditt-risiko for boliglån i konsernet er endring i sannsynlighet for mislighold (PD) fra førstegangs innregning og til rapporteringstidspunktet. En relativ endring i PD på mer enn 2,5 anses som en vesentlig endring i

kreditt-risiko. I tillegg må endringen i PD være minimum 0,6 prosentpoeng for at endringen skal vurderes som vesentlig.

For produkter hvor foretaket/konsernet ikke har utviklet egne PD- og LGD-modeller (Loss Given Default) benyttes forenklet tapsgradmetode. Her vil endring i risikoklasse på minst én karakterer fra førstegangs innregning til rapporteringstidspunktet anses som en vesentlig økning i kreditt-risiko

Utlånsporteføljen har historisk vist ubetydelige tap, og har generelt meget god sikkerhet i offentlig garanti eller pant. Konsernet har ubetydelige tapsavsetninger, slik at eventuelle fremtidige tap vil gi direkte resultat-effekt. For mer informasjon om foretakets beregning av tap, henvises det til note 17.

3.4 AKTIVERT PROGRAMVARE

Ved mistanke om verdifall, foretas det nedskrivningstest for å kontrollere om bokført verdi for aktivert programvare er til stede. I den forbindelse estimeres gjenvinnbart beløp. Det foreligger usikkerhet knyttet til estimat av kontantstrømmer og diskonteringsfaktor i forbindelse med beregning av gjenvinnbart beløp.

NOTE 4 Netto gevinst/(tap) på finansielle instrumenter

KLP Bankholding AS		KLP Bankholding AS konsern		
01.01.2017 -31.12.2017	01.01.2018 -31.12.2018	TUSEN KRONER	01.01.2018 -31.12.2018	01.01.2017 -31.12.2017
0	0	Netto gevinst/(tap) på rentebærende verdipapirer	-1 532	7 250
0	0	Netto gevinst/(tap) finansielle derivater og realisert amortisering knyttet til utlån	-671	0
0	0	Netto gevinst/(tap) finansielle derivater og tilbakekjøp av egen gjeld	-12 155	-9 265
0	0	Netto bokført sikringsineffektivitet, utlån og innlån (urealisert)	320	-392
0	0	Verdiendring på anleggsaksjer	1 591	0
0	0	Andre finansinntekter og kostnader	-1 077	-975
0	0	Sum netto gevinst/(tap) på finansielle instrumenter	-13 524	-3 382

NOTE 5 Kategorier av finansielle instrumenter

KLP Bankholding AS			KLP Bankholding AS konsern	
31.12.2018			31.12.2018	
Balanseført verdi	Virkelig verdi	TUSEN KRONER	Balanseført verdi	Virkelig verdi
		FINANSIELLE EIENDELER TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET		
0	0	Rentebærende verdipapirer	2 015 351	2 015 351
0	0	Finansielle derivater	62 483	62 483
0	0	Aksjer og andeler	2 053	2 053
0	0	Sum finansielle eiendeler målt til virkelig verdi over resultatet	2 079 887	2 079 887
		FINANSIELLE EIENDELER MED SIKRINGSBOKFØRING		
0	0	Utlån og fordringer på kunder	3 568 702	3 600 945
0	0	Sum finansielle eiendeler med sikringsbokføring	3 568 702	3 600 945
		FINANSIELLE EIENDELER TIL AMORTISERT KOST		
0	0	Fordringer på sentralbanker	60 238	60 238
4 467	4 467	Fordring på kredittinstitusjoner	1 443 887	1 443 887
0	0	Utlån og fordringer på kunder	29 905 302	29 893 107
4 467	4 467	Sum finansielle eiendeler målt til amortisert kost	31 409 427	31 397 232
4 467	4 467	Sum finansielle eiendeler	37 058 016	37 078 064
		FINANSIELLE FORPLIKTELSER TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET		
0	0	Finansielle derivater	111 955	111 955
0	0	Sum finansielle forpliktelser målt til virkelig verdi over resultatet	111 955	111 955
		FINANSIELLE FORPLIKTELSER MED SIKRINGSBOKFØRING		
0	0	Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	1 886 974	1 904 665
0	0	Sum finansielle forpliktelser med sikringsbokføring	1 886 974	1 904 665
		FINANSIELLE FORPLIKTELSER TIL AMORTISERT KOST		
0	0	Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	22 152 994	22 243 219
0	0	Innskudd fra kunder	10 661 749	10 661 749
0	0	Sum finansielle forpliktelser målt til amortisert kost	32 814 743	32 904 968
0	0	Sum finansielle forpliktelser	34 813 672	34 921 588

NOTE 5 Kategorier av finansielle instrumenter - forts.

KLP Bankholding AS			KLP Bankholding AS konsern	
31.12.2017			31.12.2017	
Balanseført verdi	Virkelig verdi	TUSEN KRONER	Balanseført verdi	Virkelig verdi
FINANSIELLE EIENDELER TIL VIRKELIG VERDI HOLDT FOR OMSETNING				
0	0	Rentebærende verdipapirer	2 759 018	2 759 018
0	0	Sum finansielle eiendeler til virkelig verdi holdt for omsetning	2 759 018	2 759 018
FINANSIELLE EIENDELER TIL VIRKELIG VERDI SIKRING				
0	0	Utlån til personkunder	169 467	164 070
0	0	Utlån til norske kommuner	4 355 849	4 396 440
0	0	Finansielle derivater	91 394	91 394
0	0	Sum finansielle eiendeler til virkelig verdi sikring	4 616 710	4 651 904
FINANSIELLE EIENDELER TILGJENGELIG FOR SALG				
0	0	Aksjer og andeler	461	461
0	0	Sum finansielle eiendeler tilgjengelig for salg	461	461
FINANSIELLE EIENDELER TIL AMORTISERT KOST				
4 555	4 555	Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner og sentralbanker	1 335 792	1 340 347
0	0	Utlån til personkunder	14 271 864	14 271 864
0	0	Utlån til norske kommuner	11 965 602	11 961 754
4 555	4 555	Sum finansielle eiendeler til amortisert kost	27 573 258	27 573 965
4 555	4 555	Sum finansielle eiendeler	34 949 447	34 985 348
FINANSIELLE FORPLIKTELSER TIL VIRKELIG VERDI SIKRING				
0	0	Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	2 125 483	2 150 405
0	0	Finansielle derivater	188 103	188 103
0	0	Sum finansielle forpliktelser til virkelig verdi sikring	2 313 586	2 338 508
FINANSIELLE FORPLIKTELSER TIL AMORTISERT KOST				
0	0	Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	20 798 792	20 927 348
0	0	Innskudd fra kunder	9 669 046	9 669 046
0	0	Sum finansielle forpliktelser til amortisert kost	30 467 838	30 596 394
0	0	Sum finansielle forpliktelser	32 781 424	32 934 902

NOTE 5 Kategorier av finansielle instrumenter - forts.

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettjensgjester eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand. Dersom markedet for verdipapiret ikke er aktivt, eller verdipapiret ikke er notert på børs eller tilsvarende, benyttes verdsettelsesteknikker for å fastsette virkelig verdi. Disse baseres bl.a. på informasjon om nylige gjennomførte transaksjoner på forretningsmessige vilkår, henvisning til omsetning av lignende instrumenter og prising ved hjelp av eksternt innhentede rentekurver og rentedifferansekurver. Estimatenes bygger i størst mulig grad på eksterne observerbare markedsdatabar, og i liten grad på selskaps-spesifikk informasjon.

DE ULIKE FINANSIELLE INSTRUMENTER PRISER DERMED PÅ FØLGENDE MÅTE

Rentebærende verdipapirer - stat

Til prising av norske statsobligasjoner benyttes Bloomberg som kilde. Det er Oslo Børs som leverer prisen (via Bloomberg). Kursene sammenlignes med kursene fra Reuters for å avdekke eventuelle feil.

Rentebærende verdipapirer – annet enn stat

Norske rentepapirer unntatt stat prises hovedsakelig direkte på kurser fra Nordic Bond Pricing. De papirene som ikke inngår hos Nordic Bond Pricing, prises teoretisk. Teoretisk pris skal baseres på antatt nåverdi ved salg av posisjonen. Diskontering gjøres ved å benytte en nullkupongkurve. Nullkupongkurven oppjusteres med en

kreditspread som skal hensynta obligasjonens risiko. Kreditspreaden beregnes ut fra en spreadkurve hvor obligasjonens durasjon hensyntas. Nordic Bond Pricing er hovedkilde for spreadkurver. Disse leverer selskaps-spesifikke kurver og kurver for norske sparebanker, kommuner og kraft. Sparebanker har ulike spreadkurver basert på forvaltningskapital. For selskaper hvor Nordic Bond Pricing ikke leverer spreadkurver, benyttes spreadkurver fra tre norske banker. Når spreadkurver er tilgjengelig fra flere av disse bankene, benyttes et likevektet gjennomsnitt.

Finansielle derivater

Renteswapper verdsettes basert på gjeldende swapkurve på verdsettelsestidspunktet. Derivatavtaler skal bare benyttes for å sikre beløpsmessig balanse og legge til rette for at betalingsforpliktelser overholdes. Derivatavtaler kan bare inngås med motparter med høy kredittkvalitet.

Aksjer og andeler

For likvide aksjer og andeler benyttes sluttkurs på balansedagen som grunnlag for verdsettelse til virkelig verdi. Dersom kursene ikke er notert, benyttes kurs på siste foretatte handel. Lite likvide aksjer prissettes med utgangspunkt i Oslo Børs' indeksalgoritme basert på sist omsatte kurser. Dersom prisbildet er utdatert, foretas det en avledet verddivurdering ut i fra relevante aksjeindekser eller andre lignende papirer. Dersom dette heller ikke anses som tilfredsstillende, foretas en skjønnsmessig verdsettelse hvor foretakets finansielle nøkkeltall, megler-vurdering osv. legges til grunn.

Virkelig verdi av utlån til personkunder

Virkelig verdi over resultatet beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer til nåverdier. Diskonteringsrenten fastsettes som markeds-

rente inklusive en relevant risikomargin. For utlån vurdert til virkelig verdi over utvidet resultat beregnes virkelig verdi til bokført hovedstol fratrukket beregnet tapsavsetning på lån klassifisert i trinn 2 og 3 (se note 17 Tap på utlån).

Virkelig verdi av utlån til norske kommuner

Virkelig verdi av utlån anses som tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med markedsrenten. Virkelig verdi av utlån med rentebinding beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balanse-dagen. Dette verdsettes i nivå 2 i verdsettelsehierarkiet, jfr. note 6.

Virkelig verdi av innskudd

Virkelig verdi av innskudd uten rentebinding anses som tilnærmet lik innskuddsbeløpet inklusive påløpte renter. Virkelig verdi av innskudd med rentebinding beregnes ved å neddiskontere neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin. Dette verdsettes i nivå 2 i verdsettelsehierarkiet, jfr. note 6.

Virkelig verdi av utlån til og fordringer på sentralbanker og kredittinstitusjoner

Alle fordringer på kredittinstitusjoner (bankinnskudd) er til flytende rente. Virkelig verdi av disse anses som tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med markedsrenten. Dette verdsettes i nivå 2 i verdsettelsehierarkiet, jfr. note 6.

Virkelig verdi av gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer

Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data. Dette verdsettes i nivå 2 i verdsettelsehierarkiet, jfr. note 6.

NOTE 6 Virkelig verdi hierarki

KLP Bankholding AS			KLP Bankholding AS konsern	
31.12.2017	31.12.2018	TUSEN KRONER	31.12.2018	31.12.2017
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Rentebærende verdipapirer og aksjer				
0	0	Nivå 1: Verdssettelse basert på priser i et aktivt marked	208 129	236 784
0	0	Nivå 2: Verdssettelse basert på observerbare markedsddata	1 807 222	2 522 235
0	0	Nivå 3: Verdssettelse basert på annet enn observerbare markedsddata	2 053	461
0	0	Sum rentebærende verdipapirer	2 017 404	2 759 480
Finansielle derivater - virkelig verdi sikring				
0	0	Nivå 1: Verdssettelse basert på priser i et aktivt marked	0	0
0	0	Nivå 2: Verdssettelse basert på observerbare markedsddata	62 483	91 394
0	0	Nivå 3: Verdssettelse basert på annet enn observerbare markedsddata	0	0
0	0	Sum finansielle derivater	62 483	91 394
0	0	Sum eiendeler regnskapsført til virkelig verdi	2 079 887	2 850 874
FORPLIKTELSER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Finansielle derivater (gjeld)- virkelig verdi sikring				
0	0	Nivå 1: Verdssettelse basert på priser i et aktivt marked	0	0
0	0	Nivå 2: Verdssettelse basert på observerbare markedsddata	111 955	188 103
0	0	Nivå 3: Verdssettelse basert på annet enn observerbare markedsddata	0	0
0	0	Sum finansielle derivater (gjeld)	111 955	188 103
0	0	Sum forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi	111 955	188 103

KLP Bankholding AS			KLP Bankholding AS konsern	
31.12.2017 Bokført verdi	31.12.2018 Bokført verdi	TUSEN KRONER	31.12.2017 Bokført verdi	31.12.2017 Bokført verdi
ENDRINGER I NIVÅ 3 UNOTERTE AKSJER				
0	0	Inngående balanse	461	394
0	0	Solgt	0	0
0	0	Kjøpt	0	0
0	0	Urealiserte endringer	1 592	67
0	0	Utgående balanse	2 053	461
0	0	Realisert gevinst / tap	0	0

NOTE 6 Virkelig verdi hierarki - forts.

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Høyeste kvalitet i forhold til virkelig verdi er basert på noterte kurser i et aktivt marked. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettings-tjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand.

NIVÅ 1

Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra noterte priser i et aktivt marked for identiske eiendeler eller forpliktelser som enheten har tilgang til ved rapporteringstidspunktet. Eksempler på instrumenter i nivå 1 er børsnoterte papirer.

NIVÅ 2

Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra observerbare markedsdata. Dette inkluderer priser basert på identiske instrumenter, men hvor instrumentet ikke innehar høy nok omsetningsfrekvens og derfor ikke anses som omsatt i et aktivt marked, samt priser basert på tilsvarende eiendeler og prisledende indikatorer som kan bli bekreftet fra markedsinformasjon. Eksempler på instrumenter i nivå 2 er rentepapirer priset ut fra rentebaner.

NIVÅ 3

Instrumenter på nivå 3 innehar ikke observerbare markedsdata eller omsettes i markeder ansett som inaktive. Prisen baseres hovedsakelig på egne beregninger hvor reell virkelig verdi kan avvike hvis instrumentet skulle blitt omsatt.

I note 5 opplyses det om virkelig verdi av finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser som er regnskapsført til amortisert kost. Finansielle eiendeler målt til amortisert kost omfatter utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner, norske kommuner og personkunder. Den oppgitte virkelig verdi for disse eiendelene er fastsatt etter metoder som faller inn under nivå 2. Finansielle forpliktelser regnskapsført til amortisert kost består av gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer og innskudd fra kunder. Den oppgitte virkelig verdi for disse forpliktelsene er fastsatt etter metoder som faller inn under nivå 2.

Det har ikke vært noen overføringer mellom nivå 1 og nivå 2.

NOTE 7 Finansielle derivater

KLP Bankholding AS					KLP Bankholding AS konsern			
31.12.2017		31.12.2018			31.12.2018		31.12.2017	
Nominelt beløp	Virkelig verdi	Nominelt beløp	Virkelig verdi	TUSEN KRONER	Nominelt beløp	Virkelig verdi	Nominelt beløp	Virkelig verdi
0	0	0	0	Derivater knyttet til innlån	1 250 000	40 222	1 450 000	75 195
0	0	0	0	Derivater knyttet til utlån	1 448 242	22 261	827 109	16 199
0	0	0	0	Sum eiendeler	2 698 242	62 483	2 277 109	91 394
0	0	0	0	Derivater knyttet til innlån	600 000	-7 367	600 000	-3 899
0	0	0	0	Derivater knyttet til utlån	2 235 199	-104 588	3 721 530	-180 183
0	0	0	0	Derivater til andre plasseringer	0	0	225 000	-4 021
0	0	0	0	Sum gjeld	2 835 199	-111 955	4 546 530	-188 103

Renteavtaler benyttes for å korrigere for skjevheter mellom foretakets utlån og innlån med hensyn til renterisikoeksponering. Alle de inngåtte avtalene er sikringsforretninger. Rentedifferansene i avtalene er således periodisert på samme måte som postene sikringsforretningene skal dekke.

Renteswapper er avtaler om bytte av rentebetingelser i en fremtidig periode. De omfatter ikke bytte av hovedstol.

NOTE 8 Sikringsbøkføring**KLP BANKHOLDING AS**

Det er ingen sikringsbøkføring i foretaket KLP Bankholding AS.

TUSEN KRONER 31.12.2018		Virkelig verdi endringer		Balanseført verdi		Akkumulert	
KLP Bankholding AS konsern	Nominell verdi	Eiendeler	Gjeld	Eiendeler	Gjeld	Endret verdi sikret risiko	Effektivitet
SIKRINGSOBJEKT							
Boliglån med fast rente	133 040	-3 875	0	138 906	0	5 866	89,8 %
SIKRINGSINSTRUMENT							
Renteswaper utlån fast rente	135 800	155	4 040	21	-6 552	-6 531	111,3 %

Øvrige sikringsrelasjoner i KLP Banken AS konsern og som fremkommer av note 7 er 100% effektive. Se note 7 for nominelle beløp og virkelig verdi av disse derivatene. Den resultatføre ineffektive delen av konsernets verdisikring beløper seg til 320 tusen kroner i 2018.

TUSEN KRONER 31.12.2017		Virkelig verdi endringer		Balanseført verdi		Akkumulert	
KLP Bankholding AS konsern	Nominell verdi	Eiendeler	Gjeld	Eiendeler	Gjeld	Endret verdi sikret risiko	Effektivitet
SIKRINGSOBJEKT							
Boliglån med fast rente	159 495	-2 259	0	169 236	0	9 741	95,4 %
SIKRINGSINSTRUMENT							
Renteswaper utlån fast rente	161 100	-41	1 908	-134	-10 074	-10 208	104,8 %

Den resultatførte ineffektive delen av konsernets verdisikring beløper seg til 392 tusen i 2017.

NOTE 9 Netto renteinntekter

KLP Bankholding AS			KLP Bankholding AS konsern	
01.01.2017 -31.12.2017	01.01.2018 -31.12.2018	TUSEN KRONER	01.01.2018 -31.12.2018	01.01.2017 -31.12.2017
0	0	Renteinntekter av utlån til kunder, amortisert kost	744 554	731 074
29	32	Renteinntekter av utlån til kredittinstitusjoner og fordringer på sentralbanker, amortisert kost	13 299	11 549
0	0	Renteinntekter av obligasjoner og sertifikater, virkelig verdi	34 883	37 842
0	0	Renteinntekter på derivater og andre finansielle instrumenter, virkelig verdi	147 762	171 457
29	32	Sum renteinntekter	940 499	951 923
0	0	Rentekostnader på innskudd fra kunder, amortisert kost	-135 139	-128 106
0	0	Rentekostnader på utstedte verdipapirer, amortisert kost	-372 858	-360 462
0	0	Rentekostnader på derivater og andre finansielle instrumenter, virkelig verdi	-183 938	-221 706
0	0	Sum rentekostnader	-691 935	-710 275
29	32	Netto renteinntekter	248 564	241 648

NOTE 10 Netto provisjonsinntekter

KLP Bankholding AS			KLP Bankholding AS konsern	
01.01.2017 -31.12.2017	01.01.2018 -31.12.2018	TUSEN KRONER	01.01.2018 -31.12.2018	01.01.2017 -31.12.2017
0	0	Interbankprovisjon	80	62
0	0	Kortprovisjon	1 913	1 166
0	0	Betalingsformidling	564	697
0	0	Andre provisjonsinntekter	15 931	11 527
0	0	Sum provisjonsinntekter	18 488	13 452
0	0	Interbankprovisjon	-281	-285
0	0	Betalingsformidling	-780	-874
0	0	Andre provisjonskostnader	-113	-1 114
0	0	Sum provisjonskostnader	-1 174	-2 273
0	0	Netto provisjonsinntekter	17 314	11 179

NOTE 11 Rentebærende verdipapirer

KLP Bankholding AS					KLP Bankholding AS konsern			
31.12.2018				TUSEN KRONER	31.12.2018			
Anskaffelses-kost	Ureal-gevinst/tap	OIF-renter	Markeds-verdi	Debitorkategorier	Anskaffelses-kost	Ureal-gevinst/tap	OIF-renter	Markeds-verdi
0	0	0	0	Stats- og trygdeforvaltningen	186 732	-37	0	186 695
0	0	0	0	Kredittforetak	1 683 541	-1 451	3 193	1 685 282
0	0	0	0	Utenlandske kredittinstitusjoner (ikke banker)	21 444	-127	117	21 434
0	0	0	0	Multilaterale utviklingsbanker (ikke banker)	121 314	466	161	121 940
0	0	0	0	Sum rentebærende verdipapirer	2 013 031	-1 149	3 471	2 015 351

Effektiv rente: 1,44%

KLP Bankholding AS					KLP Bankholding AS konsern			
31.12.2017				TUSEN KRONER	31.12.2017			
Anskaffelses-kost	Ureal-gevinst/tap	OIF-renter	Markeds-verdi	Debitorkategorier	Anskaffelses-kost	Ureal-gevinst/tap	OIF-renter	Markeds-verdi
0	0	0	0	Stats- og trygdeforvaltningen	236 283	500	0	236 783
0	0	0	0	Kredittforetak	2 308 494	6 718	3 179	2 318 391
0	0	0	0	Kommuneforvaltningen	98 050	4 929	429	103 408
0	0	0	0	Multilaterale utviklingsbanker (ikke banker)	99 845	511	80	100 436
0	0	0	0	Sum rentebærende verdipapirer	2 742 672	12 658	3 688	2 759 018

Effektiv rente: 1,01%

Effektiv rente er beregnet som en yield-to-maturity, det vil si at det er det konstante rentenivået man kan diskontere alle de framtidige kontantstrømmene på verdipapirene på for å få verdipapirenes samlede markedsverdi.

NOTE 12 Finansiell risikostyring**ORGANISERING AV RISIKOSTYRINGEN**

Styret har etablert et rammeverk for risikostyring som har til hensikt å sørge for at risikoer blir identifisert, analysert og gjenstand for styring ved hjelp av retningslinjer, rammer, rutiner og instruksjoner. Styret har vedtatt risikoretningslinjer som omfatter de mest sentrale enkeltrisikoen samt en overordnet retningslinje for risikostyring som omfatter prinsipper, organisering, rammer m.v. for virksomhetens samlede risiko. Risikoretningslinjene er av overordnet karakter og utfylles av

rutiner og instruksjoner fastsatt på administrativt nivå. Retningslinjene angir hvilke avdelinger som er ansvarlig for håndtering av de ulike risikoene og omhandler også etablering av en egen risikostyringsfunksjon. Formålet med risikostyringsfunksjonen er blant annet å kontrollere at retningslinjene for risikostyring blir fulgt. Denne funksjonen utføres av avdeling for risikostyring og compliance, som har ansvar for å utarbeide periodiske risikorapporter til ledelsen og styret, samt rapportere ved eventuelle brudd på retningslinjer.

Avdelingen, som har en uavhengig rolle i forhold til øvrige avdelinger, har også andre oppgaver knyttet til virksomhetens risikostyring. Ansvaret for den operative styringen av bankens likviditetsrisiko og renterisiko tilligger KLP Bankens finansavdeling. KLP Bankens styre har nedsatt et risikoutvalg, som er et underutvalg av styret. Risiko-utvalget behandler saker særlig knyttet til risiko og har en rådgivende funksjon overfor styret.

NOTE 13 Kreditrisiko

Med kreditrisiko forstås her risikoen for tap knyttet til at lånekunder, derivatmotparter, utstedere av verdipapirer og andre motparter ikke kan eller vil gjøre opp for seg til avtalt tid og i henhold til skrevne avtaler, og at etablerte sikkerheter ikke dekker utestående krav. Konsernet yter lån til personkunder, norske kommuner og fylkeskommuner, kommunale foretak, interkommunale selskaper og lån til selskaper hvor lånet er garantert av norsk kommune, fylkeskommune, stat eller bank.

13.1 KONTROLL OG BEGRENSNING AV KREDITTRISIKO

Styret har vedtatt en retningslinje for kreditrisiko som inneholder overordnede retningslinjer, krav og rammer knyttet til kreditrisiko. Retningslinjen slår fast at bankholding konsernet skal ha en lav kreditrisikoprofil og inneholder begrensninger på typer av utlån og prin-

sipper for organisering og drift av konsernets utlånsvirksomhet. Retningslinjen inkluderer også en overordnet fullmaktsstruktur for utlån og øvrig motpartseksponering.

Fullmaktene innenfor offentlig sektor er knyttet til styrevedtatte rammer for en stor del av konsernets enkeltlåntakere og disse rammene avledes av en risikoklassifisering hvor de enkelte låntakere tilordnes en risikoklasse basert på et sett av faste kriterier. Det er videre fastsatt krav til styrerapportering av utnyttelse av rammene.

Kreditrisiko knyttet til verdipapirutstedere, derivatmotparter og andre motparter innenfor finansområdet er også begrenset av styrevedtatte rammer på enkeltmotparter. Disse rammene er basert på motpartens soliditet og andre vurderinger av motpartenes kredittverdighet.

Ved behandling av alle nye lånesøknader innenfor offentlig sektor kontrolleres det om kundens kredittramme er større enn summen av omsøkt lånebeløp og løpende lån. I retningslinjen for kreditrisiko omtalt ovenfor er det fastsatt krav til rapportering til styret om utnyttelse av rammene. Eventuelle overskridelser av rammene skal uansett rapporteres til styret. Alle lån innenfor offentlig marked i KLP Banken er gitt til kommuner eller fylkeskommuner, eller med kommunal/fylkeskommunal garanti. Innenfor personmarkedet ytes lån med pant i bolig- og fritidseiendom, i hovedsak innenfor 75 prosent av panteobjektets markedsverdi. I lånesaksbehandlingen vurderes låntagers betjeningsevne og panteobjektets verdi, og lån ytes kun innenfor fastsatte rammer og fullmakter. I tillegg yter KLP Banken usikret kreditt til privatpersoner gjennom kredittkort.

13.2 LÅN ETTER TYPE SIKKERHET/EKSPONERING (HOVEDSTOL)

TUSEN KRONER	KLP Bankholding AS		KLP Bankholding AS konsern	
	31.12.2018	31.12.2017	31.12.2018	31.12.2017
Utlån til privatmarkedet (boliglån og kredittkort)	0	0	16 695 700	14 415 425
Utlån til kommuner og fylkeskommuner	0	0	14 482 457	13 939 097
Utlån med kommunal/fylkeskommunal garanti	0	0	2 164 226	2 192 402
Utlån med statsgaranti	0	0	0	0
Sum	0	0	33 342 383	30 546 924
Beløp som forfaller mer enn 12 måneder etter balansedato	0	0	31 979 757	29 345 211

NOTE 13 Kreditrisiko - forts.

KLP Bankholding konsernet investerer også i verdipapirer utstedt av stat, kommuner og fylkeskommuner og innskudd i banker som tilfredsstillende minstekrav til rating samt obligasjoner med fortrinnsrett utstedt av norske kredittforetak.

Kredittkvalitet verdipapirer, bankinnskudd og derivater**Verdipapirer med ekstern kredittvurdering (Moody's)**

TUSEN KRONER	KLP Bankholding AS		KLP Bankholding AS konsern	
	31.12.2018	31.12.2017	31.12.2018	31.12.2017
AAA	0	0	1 993 914	2 759 018
Aa1-Aa3		0	21 437	0
Sum	0	0	2 015 351	2 759 018

Verdipapirer uten ekstern kredittvurdering

TUSEN KRONER	KLP Bankholding AS		KLP Bankholding AS konsern	
	31.12.2018	31.12.2017	31.12.2018	31.12.2017
Verdipapirer utstedt av norske kommuner/fylkeskommuner	0	0	0	0

Innskudd i banker fordelt på ekstern kredittvurdering (Moody's)

TUSEN KRONER	KLP Bankholding AS		KLP Bankholding AS konsern	
	31.12.2018	31.12.2017	31.12.2018	31.12.2017
Aaa	0	0	60 238	45 140
Aa1-Aa3	4 467	4 556	760 736	705 706
A1-A3	0	0	683 151	584 945
Baa1	0	0	0	0
Sum	4 467	4 556	1 504 125	1 335 791

Bankkonsernet vil også kunne være eksponert mot kreditrisiko som følge av inngåtte derivatavtaler. Formålet med slike avtaler er å redusere risikoer som oppstår som følge av konsernets inn- og utlånsaktiviteter. Konsernets interne retningslinjer stiller krav til kredittverdigheten til derivatmotpartene. Samtlige derivatavtaler er inngått med motparter med minimum rating A1 (Moody's)

13.3 MAKSIMAL EKSPONERING MOT KREDITTRISIKO

Maksimumseksponering måles som summen av hovedstol og påløpt rente. Det utveksles ikke kontant- eller verdipapirsikkerhet eller utføres andre kredittforbedringer. Tabellen under viser maksimumseksponeringen for holdingselskapet og konsernet.

NOTE 13 Kredittrisiko - forts.**Maksimal eksponering mot kredittrisiko**

TUSEN KRONER	KLP Bankholding AS		KLP Bankholding AS konsern	
	31.12.2018	31.12.2017	31.12.2018	31.12.2017
Fordringer på sentralbanker	0	0	60 238	45 140
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	4 467	4 556	1 443 887	1 290 652
Utlån til og fordringer på kunder	0	0	33 418 583	30 637 072
Rentebærende verdipapirer	0	0	2 015 351	2 759 018
Finansielle derivater	0	0	62 482	91 394
Utenom balansen (ny i 2018 - IFRS 9)	0	0	763 465	666 476
Sum	4 467	4 556	37 764 005	35 489 752

13.4 UTLÅN SOM ER FORFALT ELLER NEDSKREVET

Bankholdingkonsernet har svært lave tap, jf note 17, og anser alle fordringer som tilfredsstillende sikret. Pantesikrede utlån til personmarkedet i KLP Bankholdingkonsernet er i hovedsak

innenfor 75 prosent av markedsverdi, og eventuelle tap vil først oppstå når panteobjektets realisasjonsverdi blir mindre enn lånets restgjeld. I tillegg har bankholdingkonsernet utstedt kredittkort til kunder i personmarkedet. Dette er usikret gjeld med en høyere

taprisiko enn for pantesikrede lån. Lån til offentlig marked er gitt til kommuner eller fylkeskommuner, eller til foretak med kommunal/fylkeskommunal garanti. KLP Bankholdingkonsernet har ikke hatt nedskrivninger eller tap innenfor offentlig marked.

Utlån som er forfalt eller nedskrevet

TUSEN KRONER	KLP Bankholding AS		KLP Bankholding AS konsern	
	31.12.2018	31.12.2017	31.12.2018	31.12.2017
Hovedstol på lån med betalinger med 7-30 dagers mislighold	0	0	233 376	220 464
Hovedstol på lån med betalinger med 31-90 dagers mislighold	0	0	56 038	45 984
Hovedstol på lån med betalinger med mer enn 90 dagers mislighold	0	0	56 271	24 395
Sum lån som er forfalt	0	0	345 685	290 843
Relevant sikkerhet eller garantier	0	0	332 850	284 849
Hovedstol på lån som er nedskrevet	0	0	5 861	6 420
-herav nedskrevet	0	0	973	2 556

13.5 KONSENTRASJON AV KREDITTRISIKO

En stor del av konsernets utlån ved årsskiftet var knyttet til finansiering av offentlig sektor, og porteføljen har følgende høy konsentrasjon mot én enkelt sektor. Den underliggende kreditt-

risikoen mot denne sektoren er imidlertid så vidt lav at det neppe lar seg gjøre å redusere denne konsentrasjonen uten å øke samlet risiko i porteføljen. Konsentrasjonen mot norsk offentlig sektor oppleves følgelig ikke som en risikomessig

utfordring. Konsentrasjonen mot enkeltlåntakere er begrenset av individuelle styrefastsatte rammer.

Lån til konsernets største låntager per 31. desember 2018 var på omlag 2,4 prosent av konsernets totale utlån.

NOTE 14 Markedsrisiko

Med markedsrisiko forstås her risiko for redusert virkelig verdi av bankens egenkapital som følge av svingninger i markedspriser for bankens eiendeler og gjeld. Endringer i kredittmarginer er ekskludert idet dette faller inn under begrepet kredittrisiko.

Konsernet er eksponert mot markedsrisiko som følge av konsernets inn- og utlånsvirksomhet og forvaltning av konsernets likviditet. Eksponering er imidlertid begrenset til renterisiko. Renterisiko oppstår som følge av forskjeller i tidspunkt for renteregulering for selskapets eiendeler og gjeld. Risikoen knyttet til slike ubalanser reduseres ved hjelp av derivatkontrakter. Alle innlån er i norske kroner. Hele utlånsporteføljen består av lån i norske kroner.

14.1 MÅLING AV MARKEDSRISIKO

Renterisiko måles som verdiendring ved ett prosentpoengs endring i alle renter.

14.2 RENTERISIKO

Retningslinje for markedsrisiko er konsernets overordnede retningslinjer, krav og rammer knyttet til markedsrisiko. Retningslinjen slår fast at markedsrisikoen skal søkes redusert slik at den samlede markedsrisikoen er lav. Det fremgår videre at konsernet ikke aktivt skal ta posisjoner som eksponerer konsernet for markedsrisiko. Videre er det i retningslinjen fastsatt rammer for renterisiko både for den samlede renterisikoen for uendelig tidshorison og for rullerende 12-månedersperioder. Rammene er satt som et fast kronebeløp, og nivået på rammene skal sikre at den vedtatte lave markedsrisikoprofilen etterlevs. Det operative

ansvaret for styring av virksomhetens markedsrisiko tilligger finansavdelingen i KLP Banken. Avdeling for risikostyring og compliance rapporterer den faktiske eksponering i forhold til rammer etter retningslinjer fastsatt av styret.

Renterisiko oppstår fordi rentebindingstiden for bankens eiendeler og gjeld ikke er sammenfallende. Gapet i tabellen under viser forskjellen mellom eiendeler og gjeld som kan rentereguleres innenfor de gitte tidsintervallene. Reprisningstidspunkt viser løpetid frem til neste avtalte renteregulerings-tidspunkt. Flytende lån og innskudd, samt kontanter og fordringer på kredittinstitusjoner er lagt i tidsintervallet inntil 1 måned, mens fastrentelån, verdipapirer og gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer er lagt i tidsintervallet der det er avtalt renteregulering.

RENTERISIKO KLP BANKHOLDING AS**Reprisningstidspunkt for rentebærende eiendeler og gjeld per 31. desember 2018**

TUSEN KRONER	Sum Hovedstol	Inntil 1 mnd	Fra 1 mnd til 3 mnd	Fra 3 mnd til 12 mnd	Fra 1 år til 5 år	Over 5 år
Utlån	0	0	0	0	0	0
Verdipapirer	0	0	0	0	0	0
Kontanter og fordringer på kredittinstitusjoner	4 467	4 467	0	0	0	0
Sum	4 467	4 467	0	0	0	0
Gjeld til innskyltere	0	0	0	0	0	0
Gjeld til finansinstitusjoner	0	0	0	0	0	0
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	0	0	0	0	0	0
Sum	0	0	0	0	0	0
Gap	4 467	4 467	0	0	0	0
Finansielle derivater	0	0	0	0	0	0
Nettogap	4 467	4 467	0	0	0	0

NOTE 14 Markedsrisiko - forts.

RENTERISIKO KLP BANKHOLDING AS KONSERN

Reprisingtidspunkt for rentebærende eiendeler og gjeld per 31. desember 2018

TUSEN KRONER	Sum Hovedstol	Inntil 1 mnd	Fra 1 mnd til 3 mnd	Fra 3 mnd til 12 mnd	Fra 1 år til 5 år	Over 5 år
Utlån	33 275 990	13 033 103	16 333 316	1 187 843	2 216 277	505 451
Verdipapirer	1 998 381	501 688	1 496 693	0	0	0
Kontanter og fordringer på sentralbanker og kredittinstitusjoner	1 495 232	1 495 232	0	0	0	0
Sum	36 769 603	15 030 023	17 830 009	1 187 843	2 216 277	505 451
Gjeld til innskytere	10 661 749	10 661 749	0	0	0	0
Gjeld til finansinstitusjoner	0	0	0	0	0	0
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	23 942 000	10 085 000	10 929 000	1 078 000	1 350 000	500 000
Sum	34 603 749	20 746 749	10 929 000	1 078 000	1 350 000	500 000
Gap	2 165 854	-5 716 726	6 901 009	109 843	866 277	5 451
Finansielle derivater	0	-5 918	1 781 751	-766 027	-820 509	-189 297
Nettogap	2 165 854	-5 722 644	8 682 760	-656 184	45 768	-183 846

RENTERISIKO KLP BANKHOLDING AS

Reprisingtidspunkt for rentebærende eiendeler og gjeld per 31. desember 2017

TUSEN KRONER	Sum Hovedstol	Inntil 1 mnd	Fra 1 mnd til 3 mnd	Fra 3 mnd til 12 mnd	Fra 1 år til 5 år	Over 5 år
Utlån	0	0	0	0	0	0
Verdipapirer	0	0	0	0	0	0
Kontanter og fordringer på kredittinstitusjoner	4 556	4 556	0	0	0	0
Sum	4 556	4 556	0	0	0	0
Gjeld til innskytere	0	0	0	0	0	0
Gjeld til finansinstitusjoner	0	0	0	0	0	0
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	0	0	0	0	0	0
Sum	0	0	0	0	0	0
Gap	4 556	4 556	0	0	0	0
Finansielle derivater	0	0	0	0	0	0
Nettogap	4 556	4 556	0	0	0	0

NOTE 14 Markedsrisiko - forts.**RENTERISIKO KLP BANKHOLDING AS KONSERN****Reprisingstidspunkt for rentebærende eiendeler og gjeld per 31. desember 2017**

TUSEN KRONER	Sum Hovedstol	Inntil 1 mnd	Fra 1 mnd til 3 mnd	Fra 3 mnd til 12 mnd	Fra 1 år til 5 år	Over 5 år
Utlån	30 489 004	11 314 662	14 488 387	1 314 025	2 864 953	506 977
Verdipapirer	2 954 494	576 494	2 228 000	150 000	0	0
Kontanter og fordringer på kredittinstitusjoner	1 107 014	1 107 014	0	0	0	0
Sum	34 550 512	12 998 170	16 716 387	1 464 025	2 864 953	506 977
Gjeld til innskytere	9 669 046	9 669 046	0	0	0	0
Gjeld til finansinstitusjoner	0	0	0	0	0	0
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	22 816 000	7 237 000	13 529 000	200 000	1 350 000	500 000
Sum	32 485 046	16 906 046	13 529 000	200 000	1 350 000	500 000
Gap	2 065 466	-3 907 876	3 187 387	1 264 025	1 514 953	6 977
Finansielle derivater	0	211 798	2 401 937	-929 820	-1 456 578	-227 337
Nettogap	2 065 466	-3 696 078	5 589 324	334 205	58 375	-220 360

Konsernets rentefølsomhet per 31. desember 2018 (2017), målt som verdiendring ved ett prosentpoengs endring i alle renter utgjorde 0,2 (6,1) millioner kroner.

NOTE 15 Likviditetsrisiko

Med likviditetsrisiko forstås risikoen for at virksomheten ikke klarer å oppfylle sine forpliktelser og/eller finansiere økninger i eiendelene uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres, eller i form av ekstra dyr finansiering.

15.1 STYRING AV LIKVIDITETSRISIKO

For konsernet er det etablert en retningslinje for likviditetsrisiko som inneholder prinsipper, retningslinjer,

krav og rammer som gjelder for styring av likviditetsrisikoen. Retningslinjen inneholder ulike krav og rammer for å etterleve den ønskede likviditetsrisikoprofilen, herunder mål for innskuddsdekning, rammer for refinansieringsbehov for ulike tidshorisonter og krav til likviditetsbuffer. Styret har videre vedtatt en beredskapsplan for likviditetskriser som del av retningslinjen for likviditetsrisiko. I tillegg til krav på konsernnivå er det etablert egne spesifikke krav for datterselskaper,

herunder krav til stadig positiv kontantstrøm, rammer for refinansieringsbehov og krav til likviditetsreserve og trekkrettighet. Det operative ansvaret for styring av selskapets likviditetsrisiko tilligger finansavdelingen i banken. Avdeling for risikostyring og compliance rapporterer selskapets faktiske eksponering i forhold til rammer etter retningslinjer fastsatt av styret.

NOTE 15 Likviditetsrisiko - forts.**15.2 FORFALLSANALYSE**

Tabellene nedenfor viser forfallsanalyse av konsernets eiendeler og gjeld inkludert stipulerte renter.

LIKVIDITETSRIKIO KLP BANKHOLDING AS KONSERN**Forfallsanalyse for eiendeler og forpliktelser per 31. desember 2018**

TUSEN KRONER	Sum	Udefinert	Inntil 1 mnd	Fra 1 mnd til 3 mnd	Fra 3 mnd til 12 mnd	Fra 1 år til 5 år	Over 5 år
Utlån	37 592 652	0	117 925	319 369	1 608 410	8 168 513	27 378 435
Kredittkort	67 246	67 246	0	0	0	0	0
Verdipapirer	2 095 671	0	2 011	192 737	98 215	1 802 708	0
Fordringer på kredittinstitusjoner	1 443 887	0	1 443 887	0	0	0	0
Fordringer på sentralbanker	60 238	0	60 238	0	0	0	0
Sum	41 259 694	67 246	1 624 061	512 106	1 706 625	9 971 221	27 378 435
Gjeld til innskytere	10 661 749	10 661 749	0	0	0	0	0
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	25 108 274	0	126 611	47 756	2 423 104	21 962 802	548 000
Finansielle derivater	50 553	0	2 486	9 305	9 622	42 852	-13 713
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0	0	0	0
Sum	35 820 576	10 661 749	129 097	57 062	2 432 727	22 005 654	534 287
Netto kontantstrøm	5 439 118	-10 594 504	1 494 964	455 044	-726 101	-12 034 433	26 844 148

LIKVIDITETSRIKIO KLP BANKHOLDING AS KONSERN**Forfallsanalyse for eiendeler og forpliktelser per 31. desember 2017**

TUSEN KRONER	Sum	Udefinert	Inntil 1 mnd	Fra 1 mnd til 3 mnd	Fra 3 mnd til 12 mnd	Fra 1 år til 5 år	Over 5 år
Utlån	36 014 238	0	106 929	303 304	1 420 858	7 353 353	26 829 794
Verdipapirer	2 828 752	0	18 936	193 035	255 373	2 341 261	20 147
Fordringer på kredittinstitusjoner	1 290 652	0	1 290 652	0	0	0	0
Sum	40 133 642	0	1 416 518	496 339	1 676 231	9 694 614	26 849 941
Gjeld til innskytere	9 669 046	9 669 046	0	0	0	0	0
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	23 814 274	0	33 990	31 636	2 006 490	21 182 159	560 000
Finansielle derivater	1 383 845	0	2 849	11 538	119 980	1 213 283	36 195
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0	0	0	0
Sum	34 867 165	9 669 046	36 838	43 174	2 126 470	22 395 442	596 195
Netto kontantstrøm	5 266 477	-9 669 046	1 379 679	453 165	-450 239	-12 700 828	26 253 746

NOTE 16 Utlån og fordringer

KLP Bankholding AS			KLP Bankholding AS konsern	
31.12.2017	31.12.2018	TUSEN KRONER	31.12.2018	31.12.2017
UTLÅN TIL OG FORDRINGER PÅ KREDITTINSTITUSJONER				
4 555	4 467	Bankinnskudd (herav bundne midler 3 241)	1 443 888	1 290 652
0	0	Hovedstol på utlån til konsernselskaper	0	0
0	0	Påløpte renter på bankinnskudd	0	0
0	0	Påløpte renter på utlån til konsernselskaper	0	0
4 555	4 467	Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	1 443 888	1 290 652
UTLÅN TIL OG FORDRINGER PÅ KUNDER				
0	0	Hovedstol på utlån til kunder	33 272 780	30 488 951
0	0	Kredittkortportefølje	67 757	60 538
0	0	Overtrekk brukskonto	436	684
0	0	Nedskrivninger trinn 3 (individuelle nedskrivninger)	-990	-2 556
0	0	Nedskrivninger trinn 1 og 2 (gruppevisse nedskrivninger)	-1 774	-658
0	0	Påløpte renter	74 167	80 370
0	0	Over-/underkurs	-9 970	-13 045
0	0	Virkelig verdi sikring	71 598	148 497
0	0	Utlån til og fordringer på kunder	33 474 004	30 762 782

NOTE 17 Tap på utlån

Den nye regnskapsstandarden IFRS 9 har endret metodikken for avsetninger for tap på finansielle instrumenter i regnskapet. Ved lånets opprinnelse, og hvis kredittrisikoen ikke har økt vesentlig, skal lånet tapsnedskrives med forventede tap neste tolv måneder (Steg 1). Dersom kredittrisikoen i lånet har økt vesentlig siden innvilgelse, skal lånet nedskrives med forventede tap gjennom hele lånets løpetid (Steg 2). Denne metodikken erstatter det som tidligere ble behandlet som gruppenedskrivninger. For individuelle nedskrivninger er det ikke store endringer i den nye standarden IFRS 9 sammenlignet med reglene etter den gamle standarden IAS 39. Individuelle tapsnedskrivninger kalles steg 3 og skal nedskrives med forventede tap gjennom hele lånets løpetid, slik som tidligere.

Forventet tap (ECL) beregnes som kundens engasjementsstørrelse (EAD) ganger sannsynlighet for mislighold (PD) ganger tap gitt mislighold (LGD).

I KLP Bankholding konsern er vurderingene av hva som anses å være en betydelig endring i kredittrisiko for boliglån basert på en kombinasjon av kvantitative og kvalitative indikatorer og "backstops". Den viktigste driveren for betydelig endring i kredittrisiko for boliglån er endring i sannsynlighet for mislighold (PD) fra første gangs innregning og til rapporteringstidspunktet. En relativ endring i 12 mnd. PD på mer enn 2,5 anses som en vesentlig endring i kredittrisiko. I tillegg må endringen i 12 mnd. PD være minimum 0,6 prosentpoeng for at endringen skal vurderes som vesentlig. Engasjementer som er misligholdt i mer enn 30 dager vil auto-

matisk bli plassert i trinn 2, og engasjementer med mislighold over mer enn 90 dager plasseres i trinn 3. Lånene går tilbake til trinn 2 og trinn 1 når kriteriene for betydelig endring i kredittrisiko og mislighold ikke lenger er oppfylt.

Mislighold er definert som antall dager uteblitt betaling fra forfallstidspunktet. Vesentlighetsgrensen er satt som et minimumsbeløp på 500 kr. Et engasjement anses som vesentlig misligholdt dersom et beløp er forfalt med mer enn 90 dager.

For produkter som banken ikke har utviklet egne PD- og LGD- (loss given default) modeller for benyttes forenklet tapsgradmetode. Her vil en endring i risikoklasse på minst én karakter fra første gangs innregning til rapporteringstidspunktet anses som en vesentlig

NOTE 17 Tap på utlån - forts.

økning i kredittrisiko. Dette gjelder for produktene seniorlån og kredittkort innen personmarkedet. For kredittkort har banken beregnet en tapsgrad basert på gjennomsnittlig estimert PD for kredittkortporteføljen innhentet fra eksternt kredittopplysningsbyrå og gjennomsnittlig LGD for kredittkort for perioden 2005-2014 beregnet av inkassoselskap. For seniorlån benyttes en tapsgrad på 0,001 prosent basert på at seniorlån i prinsippet ikke kan gå i mislighold da produktet er slik at ingen renter eller avdrag skal betales på lånet før boligen selges eller kunden dør.

For offentlige utlån i KLP Kommune-kreditt AS benyttes også forenklet tapsgradmetode, men her med unntaket for lav kredittrisiko slik at alle lån ligger i trinn 1. For disse utlånene benyttes en tapsgrad på 0,001 prosent.

OPPFØLGING AV MISLIGHOLDTE OG TAPSUTSATTE ENGASJEMENTER

Boliglån/pantelån følges i dag opp av en avdeling i banken som håndterer spesialengasjement ved hjelp av restanselister og oppfølginger i aktivitetssystemet. KLP Banken/konsernet benytter i dag egeninkasso frem til og med rettslig inndrivelse og gjennomføring av salg/tvangssalg. Eventuell restgjeld etter realisering av pant blir oversendt inkassoselskap for videre oppfølging dersom det ikke lykkes å komme frem til en nedbetalingsavtale.

For kredittkort har KLP Bankholding konsernet en avtale med et inkassoselskap hvor ubetalte terminer følges opp med førinkasso. Inkassoselskapet følger videre opp ubetalte krav med oppsigelse, rettslig inndrivelse og eventuelt overvåk i de sakene hvor rettslig inndrivelse hittil har vært forgjeves

Individuell tapsnedskrivning

Boliglån med mislighold > 90 dager gjennomgås og følges opp jevnlig. I tillegg gjennomgås også engasjementer hvor banken har fått opplysninger om gjeldsforhandlinger eller andre forhold

som skulle tilsi økt risiko. Det foretas en tapsvurdering av disse engasjementene. Pantesikkerheten vurderes med bakgrunn i tidligere fastsatt verdi, i tillegg til nye opplysninger om bankens pant i saken, for eksempel fra megler hvis salg/tvangssalg allerede er igangsatt. Dersom realisasjonsverdien viser seg å kunne bli lavere enn engasjementets restgjeld, foretas en tapsnedskrivning av engasjementet.

Engasjementer hvor det er foretatt individuell tapsnedskrivning, følges opp med sikte på å få realisert bankens/konsernets pant. Dette kan skje ved avtale om ordinært salg eller at vi følger opp rettslig ved hjelp av tvangssalg. I noen tilfeller kan betalingsavtale for å komme helt a jour være den beste løsningen, hvis kunden har betjeningsevne til dette. I sistnevnte tilfelle vil tapsnedskrivningen bli opprettholdt i minimum 1 år etter at lånet er tilfredsstillende betjent, før engasjementet anses som friskmeldt.

Konstatering av tap

For boliglån/pantelån vil konstatering av tap skje først etter at pantet er realisert og videre rettslig pågang ikke har ført frem, det vil si etter begjæring om utleggsforretning ikke har gitt noe resultat. Saken legges da til overvåk hos inkassoselskap og følges opp rettslig med jevne mellomrom.

Kredittkort blir bokført som konstatert tap når en sak avsluttes på grunn av insolvens, eller legges til overvåk hos inkassoselskapet. En sak legges i hovedsak til overvåk etter at rettslig pågang ikke har ført frem. Avslutning/ettergivelse av en sak skjer når det ikke er noe å hente i boet etter død, ved konkurs eller ved gjeldsordning.

BESKRIVELSE AV INPUT, FORUTSETNINGER OG ESTIMERINGS-TEKNIKKER I MODELLEN FOR FORVENTET TAP (ECL-MODELL)

KLP Banken/konsernet har i forbindelse med overgangen til IFRS 9 og nye

metoder for tapsberegning utviklet PD- og LGD-modeller for bankens/konsernets boliglånsportefølje. Det er utviklet en PD-modell for nye boliglånskunder og en PD-modell for eksisterende boliglånskunder. Den første modellen benytter data som er tilgjengelig på søknadstidspunktet og er gyldig i 3 måneder etter innvilgelse. Den andre modellen slår inn etter 3 måneder, og benytter seg også av data som avhenger av kundens oppførsel (f.eks. antall overtrekksdager). Forklaringsvariabler i datagrunnlaget er alder, inntekt, antall purringer siste 12 måneder, antall overtrekksdager siste 12 måneder, belåningsgrad, medlåntaker, mislighold siste 12 måneder og produkttype.

Det ble benyttet logistisk regresjon for å lage PD-modellen. Denne metoden regnes som en bransjestandard for PD-modeller, det er enkelt å tolke og analysere output fra modellen og den kan gi høy forklaringsgrad gitt at visse forutsetninger er oppfylt. Metoden gjør det også mulig å kombinere rene kvantitative analyser med ekspertvurderinger, noe som var nyttig da datagrunnlaget var noe begrenset. Det ble gjort en grundig manuell analyse av et forholdsvis lite utvalg av potensielle variabler (grunnet begrenset datagrunnlag) for å komme frem til en optimal kombinasjon av variabler.

Det viktigste måltallet for en PD-modell er modellens diskrimineringssevne, dvs. muligheten til å skille dårlige kunder fra gode kunder. Diskrimineringssevnen måles ved hjelp av ROC (Receiver Operating Characteristic), som sier noe om hvor stor andel av prediksjonene som er korrekte. Modellen skal recalibreres en gang per år og da kan koeffisientverdiene bli oppdatert og man tilpasser seg det oppdaterte prediksjonsnivået.

Sannsynlighet for mislighold gjennom levetiden

(Lifetime PD) benyttes for alle boliglån i KLP Banken unntatt seniorlån.

NOTE 17 Tap på utlån - forts.

Sannsynlighet for mislighold over levetiden (LTPD) til en kontrakt beregnes basert på aggregerte tall for hele datagrunnlaget for historisk observert misligholdsfrekvens for hvert år i kontraktens levetid og den enkelte kontraktens sannsynlighet for mislighold 12 måneder etter oppstart. Resultatene fra modellutviklingen viser at misligholdsfrekvensen øker noe i år 2 før den deretter synker. Dette er i tråd med forventet resultat, ettersom man regner med at det tar litt tid før et nylig innvilget boliglån havner i problemer, slik at PD i år 2 er høyere enn i år 1. En kunde vil typisk strekke seg langt for å unngå mislighold på boliglånet, og vil typisk gå i mislighold på andre fordringer før han går i mislighold på boliglånet. Reduksjonen i PD på etter år 2 kan forklares med en «survivalship effect», dvs. at kontraktene som ikke har misligholdt de første 2 årene typisk er av bedre kredittkvalitet, og etter hvert som lånene nedbetales så blir risikoen lavere. Erfaring fra bransjen er at kontrakter som har eksistert over en viss tid, konvergerer mot en stabil observert misligholdsfrekvens. For KLP Bankens/konsernets boliglånsportefølje er 3 år satt som parameter for når misligholdsnivået konvergerer mot et langsiktig PD-nivå. Det langsiktige PD-nivået er satt til 0,3

prosent, som tilsvarer gjennomsnittlig PD for de beste kontraktene i porteføljen.

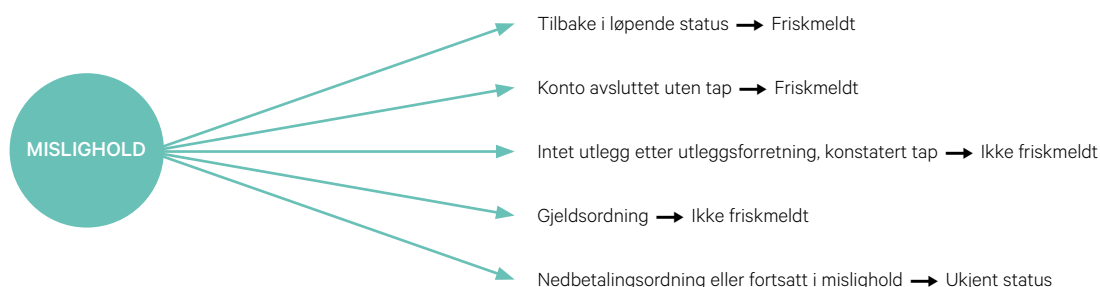
Eksponering ved mislighold (EAD) benyttes for alle boliglån i KLP Banken/konsernet unntatt seniorlån. EAD-modellen har samme datautvalg som LTPD-modellen. Dersom en kontakt misligholdes vil kontraktens saldo på tidspunktet være bankens/konsernets eksponering mot kontrakten (exposure at default). Man kan uttrykke EAD for en kontrakt som en funksjon av sannsynligheten for at kontrakten ikke nedbetales innen tidspunkt t. For nedbetalingslån estimeres EAD på tidspunkt t som kontraktens saldo på tidspunktet i henhold til nedbetalingsplanen multiplisert med sannsynligheten for at kontrakten ikke nedbetales innen tidspunktet. Sannsynligheten for at en kontrakt avsluttes førtidig innen år t er beregnet som en prosentandel for hvert år frem i tid fra 1 til 7 år.

Tap gitt mislighold (LGD)

En viktig del av beregningen av forventet tap er å se på hvor stor andel av de misligholdte kundene som blir friske. Banken/konsernet har sett på alle historiske mislighold over 90 dager og videre analysert endelig utfall av disse misligholdene. Resultatene av analysen viser en svært høy friskmeldingsgrad.

KLP Banken/konsernet har siden oppstart håndtert mislighold og inkasso internt i banken/konsernet, og har én dedikert medarbeider som jobber med misligholdssakene i banken. Sakene følges tett, og det har vært et begrenset antall mislighold siden bankens oppstart. Analysen viser at banken har hatt minimale tap, og de fleste mislighold har blitt friskmeldt.

Friskmelding er definert som at kontoen er tilbake i løpende status (ikke lenger 90 dager over forfall/90 dager overtrukket over bankens vesentlighetsbeløp), eller at kontoen er avsluttet uten tap (typisk frivillig salg av pant eller refinansiering i annen bank). Ikke friskmeldt defineres som at inndrivelsesprosessen har resultert i at kontoen har et konstatert tap, eller at det er gjort en utleggsforretning mot kunden (tvangssalg av boligen eller inndrivelse av kausjon. Kunder med status "intet til utlegg" havner også i denne kategorien). Dersom kunden har inngått gjeldsordning defineres dette også som ikke friskmeldt. En siste mulighet er at vi ikke kjenner det endelige utfallet av misligholdet på grunn av kort tidshorisont mellom når misligholdstidspunktet og modellerings-tidspunkt. Figuren under illustrerer de ulike utfallene et mislighold kan ha.

NOTE 17 Tap på utlån - forts.

Observert friskmeldingsgrad skal beregnes og valideres for hvert nytt år på samme måte som denne er beregnet under modellutviklingen. Dersom observert friskmeldingsgrad avviker med mer enn 10 prosentpoeng fra estimatet som er benyttet i IFRS 9-modellen, skal det gjennomføres en vurdering av om det er nødvendig med tiltak, f.eks. re-estimering av modellen.

Fremadskuende informasjon

Et ledd i vurderingen av fremtidige tap er vurderingen av hvordan fremtiden vil se ut med tanke på de makro-

økonomiske forholdene som påvirker bankenes kredittap, f.eks. rentenivå, boligpriser, arbeidsledighet m.fl. Forventet kredittap (ECL) skal være sannsynlighetsvektet basert på flere scenarier definert av banken. Det skal være ett forventet utfall, ett pessimistisk utfall og ett optimistisk utfall for forventet kredittap, hvor de tre scenarioene skal vektet med en sannsynlighet for at scenarioet inntreffer og en faktor som forventede kredittap i forventet scenario multipliseres med. Denne faktoren vil være større enn 1 for pessimistiske scenarier og mindre enn 1 for optimistiske scena-

rier. For bankens produkter er det vurdert at det er minst like stor sannsynlighet for et positivt scenario som et negativt scenario. Det forventede scenarioet er vurdert å ha den høyeste sannsynligheten ved utgangen av 2018. Sammenhengen mellom sannsynligheten for hvert scenario baserer seg også på hvor kraftige de skisserte negative og positive utfallene er. KLP Bankens risikoforum vurderer hvert kvartal de tre scenarioene og vektningen av disse med bakgrunn i endringer i makroforhold eller andre forhold som vil kunne påvirke tapsnedskrivningene i banken.

KLP BANKHOLDING AS

Det er ikke noe tap i KLP Bankholding AS.

TAPSAVSETNINGER**Totalt tap på utlån og fordringer på kunder - alle segment**

KLP BANKHOLDING AS KONSERN TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	Total
Avsetning 01.01.2018	2 964	524	2 639	6 128
Overføring til trinn 1	185	-185	0	0
Overføring til trinn 2	-150	150	0	0
Overføring til trinn 3	0	-21	21	0
Netto endring	-203	403	-1 618	-1 418
Nye tap	812	144	0	955
Fraregnet tap	-156	-136	-53	-344
Avsetning 31.12.2018	3 452	879	990	5 321
Endring (01.01.2018 - 31.12.2018)	488	354	-1 649	-807

Tap på utlån og fordringer på kunder vurdert til amortisert kost

KLP BANKHOLDING AS KONSERN TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	Total
Avsetning 01.01.2018	835	514	2 639	3 988
Overføring til trinn 1	182	-182	0	0
Overføring til trinn 2	-79	79	0	0
Overføring til trinn 3	0	-21	21	0
Netto endring	-76	341	-1 618	-1 352
Nye tap	220	137	0	358
Fraregnet tap	-47	-130	-53	-229
Avsetning 31.12.2018	1 036	738	990	2 764
Endring (01.01.2018 - 31.12.2018)	200	225	-1 649	-1 224

NOTE 17 Tap på utlån - forts

Tap på ubenyttet kreditt

KLP BANKHOLDING AS KONSERN TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	Total
Avsetning 01.01.2018	2 020	5	0	2 025
Overføring til trinn 1	4	-4	0	0
Overføring til trinn 2	-71	71	0	0
Overføring til trinn 3	0	0	0	0
Netto endring	-127	62	0	-65
Nye tap	591	6	0	598
Avsetning 31.12.2018	2 416	141	0	2 557

Individuelle tapsnedskrivninger foretas manuelt for hver enkelt sak basert på status og eventuell pantesikkerhet for lånet. Eksempel, hvis et misligholdt lån har gått til tvangssalg og det viser seg at lånets panteverdi/realisasjonsverdi ikke vil dekke inn lånets restgjeld, blir 'differansen' bokført som individuell

tapsnedskrivning. Når pant er realisert og forsøk på videre inndrivelse ikke har ført frem, blir restkravet lagt til langtidsovervåk (vi bruker i dag Lindorff til langtidsovervåk). Restlånet blir da bokført som konstatert tap og går ut av selve balansen. Det er dette som i hovedsak har skjedd i 4. kvartal. Et

større restlån etter tvangssalg av pant (ca. 1,9 mill.) er overført til konstatert tap. Dermed blir den individuelle tapsnedskrivning, redusert mens de konstaterte tapene har økt tilsvarende. Hvis det lykkes å inndrive midler på de konstaterte tapene i fremtiden, vil disse komme som inngang på tidligere tap.

Balansført verdi utlån og fordringer på kunder - alle segment

KLP BANKHOLDING AS KONSERN TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	Total
Brutto utlån 01.01.2018	26 070 908	577 960	57 289	26 706 157
Overføring til trinn 1	273 508	-270 739	-295	2 473
Overføring til trinn 2	-48 660	48 660	0	0
Overføring til trinn 3	-927	-6 132	7 060	0
Netto endring	-969 177	-1 476	221	-970 432
Nye utlån	10 269 425	54 018	0	10 323 443
Fraregnet lån	-2 356 315	-280 660	-8 003	-2 644 978
Brutto utlån 31.12.2018	33 238 762	121 631	56 271	33 416 664

NOTE 17 Tap på utlån - forts**Bokført verdi utlån og fordringer på kunder vurdert til amortisert kost**

KLP BANKHOLDING AS KONSERN TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	Total
Brutto utlån 01.01.2018	26 070 908	577 960	57 289	26 706 157
Overføring til trinn 1	273 508	-270 739	-295	2 473
Overføring til trinn 2	-48 660	48 660	0	0
Overføring til trinn 3	-927	-6 132	7 060	0
Netto endring	-969 177	-1 476	221	-970 432
Nye utlån	10 269 425	54 018	0	10 323 443
Fraregnet lån	-2 356 315	-280 660	-8 003	-2 644 978
Brutto utlån 31.12.2018	33 238 762	121 631	56 271	33 416 664

Eksposering -ubenyttet kreditt

KLP BANKHOLDING AS KONSERN TUSEN KRONER	12-mnd forventet tap	Levetids- forventet tap - ikke misligholdt	Levetids- forventet tap - misligholdt	
	trinn 1	trinn 2	trinn 3	Total
Brutto utlån 01.01.2018	608 092	1 830	0	609 922
Overføring til trinn 1	34 517	-1 787	0	32 730
Overføring til trinn 2	-6 735	6 735	0	0
Overføring til trinn 3	0	0	0	0
Netto endring	-21 896	-1 503	0	-23 399
Nye utlån	143 961	250	0	144 212
Brutto utlån 31.12.2018	757 939	5 525	0	763 465

Påløpte renter inngår ikke i balanseført verdi.

TUSEN KRONER	01.01.2018 -31.12.2018	01.01.2017 -31.12.2017
RESULTATFØRTE TAP BESTÅR AV		
Endring tapsavsetninger i trinn 1, 2 og 3	-6 382	-962
Konstaterte tap	-512	-2 190
Inngått på tidligere konstaterte tap	56	0
Totale tap i resultatregnskapet	-6 838	-3 152

NOTE 17 Tap på utlån - forts

KLP Bankholding AS		KLP Bankholding AS konsern
01.01.2017 -31.12.2017	TUSEN KRONER	01.01.2017 -31.12.2017
0	Konstaterte tap	120
0	Konstaterte tap kredittkort	2 070
0	Tilbakeføring av tidligere nedskrivninger	-105
0	Endring individuelle nedskrivninger	1 116
0	Endring gruppevise nedskrivninger	-48
0	Sum tap på utlån	3 152

KLP Bankholding AS		KLP Bankholding AS konsern
31.12.2017	TUSEN KRONER	31.12.2017
0	Saldo på tapsnedskrivning på utlån 01.01.2017	2 252
0	Periodens reversering av nedskrivning på individuelle utlån	-105
0	Periodens nedskrivning på individuelle utlån	1 116
0	Periodens gruppevise nedskrivning på utlån	-48
0	Sum nedskrivning på individuelle utlån 31.12.2017	3 214
0	Brutto misligholdte over 90 dager	21 741
0	Brutto øvrige tapsutsatte	0

Det forventes ikke tap eller nedskrivninger på misligholdte lån til offentlig sektor.

NOTE 18 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør

KLP BANKHOLDING AS

Det er ingen eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør i foretaket KLP Bankholding AS.

KLP BANKHOLDING AS KONSERN

31.12.2018				Relaterte beløp som ikke er presentert netto		
TUSEN KRONER	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Netto beløp
EIENDELER						
Finansielle derivater	62 483	0	62 483	-62 483	0	0
Sum	62 483	0	62 483	-62 483	0	0
GJELD						
Finansielle derivater	111 955	0	111 955	-62 483	-8 892	40 580
Sum	111 955	0	111 955	-62 483	-8 892	40 580

KLP BANKHOLDING AS KONSERN

31.12.2017				Relaterte beløp som ikke er presentert netto		
TUSEN KRONER	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Netto beløp
EIENDELER						
Finansielle derivater	91 394	0	91 394	-91 394	0	0
Sum	91 394	0	91 394	-91 394	0	0
GJELD						
Finansielle derivater	188 103	0	188 103	-91 394	-11 251	85 458
Sum	188 103	0	188 103	-91 394	-11 251	85 458

Formålet med noten er å vise den potensielle effekten av netting avtaler i KLP Bank konsernet. Notene viser derivatposisjoner i balansen.

NOTE 19 Verdipapirgjeld - børsnoterte obligasjoner med fortrinnsrett og sertifikater

KLP Bankholding AS			KLP Bankholding AS konsern	
31.12.2017	31.12.2018	TUSEN KRONER	31.12.2018	31.12.2017
0	0	Obligasjoner, nominell verdi	25 876 000	23 846 000
0	0	Verdijusteringer	29 847	52 942
0	0	Påløpte renter	68 121	55 332
0	0	Egenbeholdning, nominell verdi	-1 934 000	-1 030 000
0	0	Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	24 039 968	22 924 274
		Rente på gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer, på rapporteringstidspunkt	1,61 %	1,28 %

Renten er beregnet som et vektet gjennomsnitt på act/360-basis. Den inkluderer effekter av rentesikringer og amortiseringskostnader.

KLP BANKHOLDING AS

TUSEN KRONER	Balanse 31.12.2017	Emittert	Forfall/innløst tilbakekjøpt	Andre endringer	Balanse 31.12.2018
ENDRING AV GJELD STIFTET VED UTSTEDELSE AV VERDIPAPIRER					
Obligasjoner, nominell verdi	0	0	0	0	0
Verdijusteringer	0	0	0	0	0
Påløpte renter	0	0	0	0	0
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	0	0	0	0	0

KLP BANKHOLDING AS KONSERN

TUSEN KRONER	Balanse 31.12.2017	Emittert	Forfall/innløst tilbakekjøpt	Andre endringer	Balanse 31.12.2018
ENDRING AV GJELD STIFTET VED UTSTEDELSE AV VERDIPAPIRER					
Obligasjoner, nominell verdi	23 846 000	6 500 000	-4 470 000	0	25 876 000
Verdijusteringer	52 942	0	0	-23 095	29 847
Påløpte renter	55 332	0	0	12 789	68 121
Egenbeholdning, nominell verdi	-1 030 000	0	-904 000	0	-1 934 000
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	22 924 274	6 500 000	-5 374 000	-10 306	24 039 968

NOTE 20 Innskudd fra kunder

KLP Bankholding AS		TUSEN KRONER	KLP Bankholding AS konsern	
31.12.2017	31.12.2018		31.12.2018	31.12.2017
0	0	Innskudd fra kunder uten avtalt løpetid	10 661 749	9 669 046
0	0	Sum innskudd fra kunder uten avtalt løpetid	10 661 749	9 669 046
KUNDEINNSKUDD FORDELT PÅ KUNDEGRUPPER				
0	0	Innskudd fra kunder personmarked	8 747 851	7 713 393
0	0	Innskudd fra kunder offentlig marked	1 913 898	1 955 653
0	0	Sum innskudd fra kunder	10 661 749	9 669 046
Rente på innskudd fra kunder, på rapporteringstidspunkt			1,41 %	1,38 %

Renten er beregnet som et vektet gjennomsnitt på act/360-basis.

NOTE 21 Aksjer i konsernselskap

KLP Bankholding AS TUSEN KRONER	Org.nummer	Eierandel %	Anskaf- felseskost	Bokført verdi 31.12.2018	Bokført verdi 31.12.2017
FORETAK I SAMME KONSERN					
KLP Banken AS	993821837	100	1 790 000	1 790 000	1 790 000

NOTE 22 Driftsmidler

KLP Bankholding AS			KLP Bankholding AS konsern	
31.12.2017	31.12.2018	TUSEN KRONER	31.12.2018	31.12.2017
0	0	Anskaffelseskost 01.01	1 172	864
0	0	Anskaffet i perioden	72	307
0	0	Avgang i perioden	0	0
0	0	Anskaffelseskost 31.12	1 244	1 171
0	0	Akkumulerte avskrivninger tidligere år	-430	-326
0	0	Årets avskrivninger	-148	-103
0	0	Akkumulerte avskrivninger	-577	430
0	0	Bokført verdi	667	742

NOTE 23 Immaterielle eiendeler

KLP Bankholding AS			KLP Bankholding AS konsern	
31.12.2017	31.12.2018	TUSEN KRONER	31.12.2018	31.12.2017
0	0	Anskaffelseskost 01.01	52 944	39 425
0	0	Tilgang	6 115	13 518
0	0	Avgang	0	0
0	0	Anskaffelseskost 31.12	59 058	52 944
0	0	Akkumulerte avskrivninger tidligere år	-25 790	-19 470
0	0	Årets ordinære avskrivninger	-7 969	-6 320
0	0	Bokført verdi	25 299	27 153

Avskrivningstid

3-7 år

NOTE 24 Kapitaldekning

KLP Bankholding AS			KLP Bankholding AS konsern	
31.12.2017	31.12.2018	TUSEN KRONER	31.12.2018	31.12.2017
1 795 000	1 795 000	Aksjekapital og overkurs	1 795 000	1 795 000
-331	-405	Annen egenkapital	347 247	287 262
1 794 669	1 794 595	Sum egenkapital	2 142 247	2 082 262
0	0	Verdjustering som følge av kravene om forsvarlig verdsettelse	-2 015	-2 759
0	0	Fradrag goodwill og andre immatrielle eiendeler	-25 299	-27 153
-114	-128	Utsatt skattefordel	-8 796	-7 506
1 794 555	1 794 467	Ren kjernekapital	2 106 137	2 044 844
0	0	Tilleggskapital	0	0
0	0	Tilleggskapital	0	0
1 794 555	1 794 467	Sum tellende ansvarlig kapital	2 106 137	2 044 844
143 365	143 363	Kapitalkrav	837 880	767 608
1 651 190	1 651 104	Overskudd av ansvarlig kapital	1 268 257	1 277 236
Beregningsgrunnlag kredittrisiko:				
911	893	Institusjoner	299 963	284 237
1 790 000	1 790 000	Foretak	0	0
0	0	Engasjementer med pantesikkerhet i eiendom	5 922 925	5 107 629
0	0	Lokale og regionale myndigheter	3 384 588	3 296 369
0	0	Massemarked	82 717	73 419
0	0	Obligasjoner med fortrinnsrett	156 334	231 839
0	0	Forfalte engasjementer	63 181	67 215
0	0	Øvrige engasjementer	62 714	107 796
1 790 911	1 790 893	Beregningsgrunnlag kredittrisiko	9 972 422	9 168 504
143 273	143 271	Kredittrisiko	797 794	733 480
92	92	Operasjonell risiko	39 962	33 975
0	0	Beregningsgrunnlag for risiko for svekket kredittverdighet hos motpart	124	153
143 365	143 363	Samlet kapitalkrav eiendeler	837 880	767 608
100,1%	100,1%	Ren kjernekapitaldekning prosent	20,1%	21,3%
0,0%	0,0%	Tilleggskapital prosent	0,0%	0,0%
100,1%	100,1%	Kapitaldekning prosent	20,1%	21,3%
100,0%	100,0%	Uvektet kapitaldekning	5,6%	5,7%

NOTE 24 Kapitaldekning - forts.

Kapitalkrav per 31.12.2018	Kjernekapital	Tilleggskapital	Ansvarlig kapital
Minstekrav uten buffere	4,5 %	3,5 %	8,0 %
Bevaringsbuffer	2,5 %	0,0 %	2,5 %
Systemrisikobuffer	3,0 %	0,0 %	3,0 %
Motsyklisk buffer	2,0 %	0,0 %	2,0 %
Pilar 2-tillegg	2,1 %	0,0 %	2,1 %
Gjeldende kapitalkrav inklusiv buffere	14,1 %	3,5 %	17,6 %
Minstekrav til uvektet kjernekapital	3,0 %	0,0 %	3,0 %
Krav om buffer i kjernekapital for banken	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Kapitalkrav uvektet kjernekapital	3,0 %	0,0 %	3,0 %

KLP Banken har fått innvilget unntak fra bufferkravet til uvektet kjernekapitalandel ihht. CRR/CRD IV-forskriften § 5.

NOTE 25 Skatt

KLP Bankholding AS			KLP Bankholding AS konsern	
2017	2018	TUSEN KRONER	2018	2017
-41	-89	Regnskapsmessig resultat før skatt	83 340	103 035
ANDRE RESULTATKOMPONENTER				
0	0	Estimatavvik pensjonsforpliktelser og pensjonsmidler	-2 326	-1 145
0	0	Verdiregulering aksjeinstrumenter via OCI	0	68
0	0	Verdiregulering andre instrumenter enn aksjer via OCI	171	0
FORSKJELLER MELLOM REGNSKAPSMESSIG- OG SKATTEMESSIG RESULTAT				
0	0	Tilbakeføring av verdiendring finansielle eiendeler	-44 813	-33 656
0	0	Andre permanente forskjeller	-4 293	383
0	0	Endring i forskjeller mellom regnskapsmessig og skattemessig inntekt	48 316	35 453
-41	-89	Skattemessig resultat	80 395	104 139
0	0	Mottatt konsernbidrag med skattemessig effekt	0	0
0	0	Avgitt konsernbidrag med skattemessig effekt	0	0
-41	-89	Grunnlag for betalbar skatt	80 395	104 139
-453	-494	Fremførbart underskudd fra tidligere år	-494	-453
-41	-89	Årets endring i fremførbart underskudd	-89	-41
-494	-583	Sum fremførbart underskudd per 31.12	-583	-494
-41	-89	Skattemessig resultat	80 395	104 139
AVSTEMMING AV GRUNNLAG FOR UTSATT SKATT/SKATTEFORDEL				
UTSATT SKATTEFORDEL KNYTTET TIL				
0	0	Driftsmidler	-608	-8
0	0	Finansielle instrumenter	-4 250	-16 219
0	0	Sikring av innlån	-8 693	-15 554
0	0	Pensjonsforpliktelse	-9 566	-7 860
0	0	Andre forskjeller	-505	-1 285
0	0	Sum utsatt skattefordel	-23 621	-40 927
0	0	Utlån til kunder og kredittforetak	14 954	33 535
0	0	Sum skatteøkende midlertidige forskjeller	14 954	33 535
0	0	Netto utsatt skatt/skattefordel	-8 667	-7 392
-494	-583	Fremførbart underskudd	-583	-494
-114	-128	Utsatt skatt på fremførbart underskudd	-128	-114
-114	-128	Utsatt skattefordel	-8 796	-7 506
-114	-128	Balanseført utsatt skattefordel	-8 796	-7 506

NOTE 25 Skatt - forts.

KLP Bankholding AS			KLP Bankholding AS konsern	
2017	2018	TUSEN KRONER	2018	2017
0	0	Skatt av konsernbidrag	19 431	25 301
0	0	Balansført utsatt skatt	19 431	25 301
OPPSUMMERING AV ÅRETS SKATTEKOSTNAD				
0	0	Resultatført skatt som vedrører tidligere år	4	-8
-5	-15	Endring av utsatt skatt	-1 290	-486
		Endringen av utsatt skatt ført dir mot egenkapital	718	0
0	0	Skatt på avgitt konsernbidrag	19 431	25 301
-5	-15	Resultatført skatt	18 863	24 807
-5	-15	Skatt på ordinært resultat	19 444	24 541
0	0	Skatt på poster under andre inntekter og kostnader	-581	266
-5	-15	Sum skattekostnad	18 863	24 807
12,0 %	16,4 %	Effektiv skatteprosent	23,2 %	24,3 %
-41	-89	Regnskapsmessig resultat før skatt	83 340	103 035
0	0	Poster i utvidet resultat før skatt	-2 326	-1 077
-41	-89	Totalresultat før skatt	81 014	101 958
-10	-20	Skattekostnad ved nominell skattesats	20 254	25 490
-5	-15	Skattekostnad ved effektiv skattesats	18 820	24 807
-5	-6	Forskjell i skattekostnad mellom nominell og effektiv skattesats	1 434	683
0	0	Korrigert skatt fra tidligere år	-4	8
0	0	Skatt på permanente forskjeller	1 073	-79
0	0	Skatt ført direkte mot egenkapital	-718	0
-5	-6	Endring i utsatt skatt/skattefordel som følge av endret skattesats	1 082	753
-5	-6	Total	1 434	683

NOTE 26 Pensjonsansvar egne ansatte

Hoveddelen av pensjonsansvaret er dekket gjennom KLP's Fellesordning for kommuner og bedrifter ("Fellesordningen"). Selskapet tilbyr også pensjonsordning utover Fellesordningen. Denne forpliktelsen dekkes over driften. Fellesordningen er en ytelsesbasert pensjonsordning som tilfredsstiller kravene om obligatorisk tjenstepensjon (OTP). Selskapet har AFP-ordning. Den regnskapsmessige behandling av pensjonsforpliktelser er nærmere beskrevet i note 2.

TUSEN KRONER	Felles- ordningen	Over drift	2018	Felles- ordningen	Over drift	2017
PENSJONSKOSTNADER						
Nåverdi av årets opptjening	8 732	476	9 207	7 448	398	7 845
Administrasjonsomkostning	220	0	220	204	0	204
Arbeidsgiveravgift - Pensjonskostnad	1 262	67	1 329	1 079	56	1 135
Finansskatt - Pensjonskostnad	448	24	471	383	20	402
Resultatført pensjonskostnad inkl. arbeidsgiveravgift og adm.	10 661	566	11 227	9 113	474	9 587
NETTO FINANSKOSTNAD						
Rentekostnad	1 560	271	1 831	1 371	268	1 639
Forventet avkastning	-1 051	0	-1 051	-929	0	-929
Forvaltningsomkostning	125	0	125	109	0	109
Netto rentekostnad	634	271	905	551	268	819
Arbeidsgiveravgift - Netto rentekostnad	89	38	128	78	38	115
Finansskatt - Netto rentekostnad	32	14	45	28	13	41
Netto rentekostnad inkl. arbeidsgiveravgift	755	322	1 077	656	320	975
ESTIMATAVVIK PENSJONER						
Aktuarielt tap (gevinst)	701	1 252	1 953	490	472	961
Arbeidsgiveravgift	99	177	275	69	66	136
Finansskatt	35	63	98	24	24	48
Aktuarielt tap (gevinst) inkl. arbeidsgiveravgift	835	1 491	2 326	583	562	1 145
Sum pensjonskostnad inkl. rentekostnad og estimatavvik	12 251	2 380	14 631	10 352	1 355	11 707
PENSJONSFORPLIKTELSE						
Brutto påløpt pensjonsforpliktelse	67 148	12 599	79 747	56 909	11 001	67 910
Pensjonsmidler	47 619	0	47 619	41 512	0	41 512
Netto forpliktelse før arb.avgift og finansskatt	19 529	12 599	32 128	15 398	11 001	26 398
Arbeidsgiveravgift	2 754	1 776	4 530	2 171	1 551	3 722
Finansskatt	976	630	98	770	550	48
Brutto påløpt forpliktelse inkl. arbeidsgiveravgift og finansskatt	70 878	15 006	85 884	59 850	13 102	72 952
Netto forpliktelse inkl. arbeidsgiveravgift og finansskatt	23 259	15 006	38 265	18 339	13 102	31 440
AVSTEMMING PENSJONSFORPLIKTELSE						
Balanseført netto forpliktelse/(midler) 01.01	18 339	13 102	31 440	14 395	11 884	26 279
Resultatført pensjonskostnad	10 661	566	11 227	9 113	474	9 587
Resultatført finanskostnad	755	322	1 077	656	320	975
Aktuarielle gevinst og tap inkl. arbeidsgiveravgift og finansskatt	835	1 491	2 326	583	562	1 145
Arbeidsgiveravgift innbetalt premie/tilskudd	-6 155	-56	-6 211	-759	-16	-775
Finansskatt innbetalt premie/tilskudd	-308	-20	-328	-269	-6	-275
Innbetalt premie/tilskudd inkl. adm	-868	-400	-1 267	-5 381	-115	-5 496
Balanseført netto forpliktelse/(midler) 31.12	23 259	15 006	38 265	18 339	13 102	31 440

NOTE 26 Pensjonsansvar egne ansatte - forts.

TUSEN KRONER	Felles- ordningen	Over drift	2018	Felles- ordningen	Over drift	2017
ENDRING I PENSJONSFORPLIKTELSE						
Brutto pensjonsmidler 01.01	59 850	13 102	72 952	48 178	11 884	60 062
Nåverdi av årets opptjening	8 732	476	9 207	7 448	398	7 845
Rentekostnad	1 560	271	1 831	1 371	268	1 639
Aktuarielt tap (gevinst) brutto pensjonsforpliktelse	1 340	1 491	2 831	3 518	562	4 080
Arbeidsgiveravgift av pensjonskostnad	1 262	67	1 329	1 079	56	1 135
Arbeidsgiveravgift av netto rentekostnad	89	38	128	78	38	115
Arbeidsgiveravgift innbetalt premie/tilskudd	-868	-56	-924	-759	-16	-775
Finansskatt av pensjonskostnad	448	24	471	383	20	402
Finansskatt av netto rentekostnad	32	14	45	28	13	41
Finansskatt innbetalt premie/tilskudd	-308	-20	-328	-269	-6	-275
Utbetalinger	-1 259	-400	-1 659	-1 203	-115	-1 318
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12	70 878	15 006	85 884	59 850	13 102	72 952
ENDRING I PENSJONSMIDLER						
Pensjonsmidler 01.01	41 512	0	41 512	33 783	0	33 783
Forventet avkastning	1 051	0	1 051	929	0	929
Aktuarielt (tap) gevinst på pensjonsmidlene	505	0	505	2 935	0	2 935
Administrasjonsomkostning	-220	0	-220	-204	0	-204
Finansomkostning	-125	0	-125	-109	0	-109
Innbetalt premie/tilskudd inkl. adm	6 155	400	6 554	5 381	115	5 496
Utbetalinger	-1 259	-400	-1 659	-1 203	-115	-1 318
Pensjonsmidler 31.12	47 619	0	47 619	41 512	0	41 512
PENSJONSORDNINGENS OVER-/ UNDERFINANSIERING						
Nåverdien av den ytelsesbaserte pensjonsforpliktelsen	70 878	15 006	85 884	59 850	13 102	72 952
Virkelig verdi av pensjonseiendelene	47 619	0	47 619	41 512	0	41 512
Netto pensjonsforpliktelse	23 259	15 006	38 265	18 339	13 102	31 440

	31.12.2018	31.12.2017
ØKONOMISKE FORUTSETNINGER (felles for alle pensjonsordningene)		
Diskonteringsrente	2,60 %	2,40 %
Lønnsvekst	2,75 %	2,50 %
Folketrygdens grunnbeløp (G)	2,50 %	2,25 %
Pensjonsregulering	1,73 %	1,48 %
Arbeidsgiveravgift	14,10 %	14,10 %
Finansskatt	5,00 %	5,00 %

Til målingen av pensjonskostnaden for 2018 anvendes forutsetninger per 31.12.2017, mens for beregning av pensjonsforpliktelsen 31.12.2018 anvendes forutsetninger og bestand per 31.12.2018. Forutsetningene er basert på markedssituasjonen per 31.12.2018 og er i samsvar med anbefaling fra regnskapsstiftelsen.

NOTE 26 Pensjonsansvar egne ansatte - forts.**AKTUARIELLE FORUTSETNINGER**

KLP's Fellesordning for kommuner og bedrifter ("Fellesordningen") en viktig del av grunnlaget for pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser er hvordan dødelighet og uførhet gjør seg gjeldende blant medlemmene i pensjonsordningen.

KLP har lagt til grunn dødelighetstabell K2013BE som tar utgangspunkt i FNO sine analyser av dødeligheten i livsfor-sikringsbestandene i Norge og SSBs framskrivninger.

Uttak av AFP (prosent i forhold til gjenværende arbeidstakere)

Kostnadene til AFP avhenger av hvor

mange i hvert årskull som tar ut AFP. Ved fylte 62 år er det 42,5 prosent som går av med AFP-pensjon. Det er bare de som er ansatt og i arbeid helt frem til pensjoneringen som har rett til AFP. Dette er tatt hensyn til i beregningen av AFP-forpliktelsen.

FRIVILLIG AVGANG FOR FELLESORDNING (i %)

Alder (i år)	<24	24-29	30-39	40-49	50-55	>55
Turnover	25 %	15 %	7,5 %	5 %	3 %	0 %

Pensjoner over driften

Uttak av AFP/tidligpensjon er ikke relevant for denne ordningen. Når det gjelder levealder, er samme variant av K2013E lagt til grunn som i Fellesordningen.

ANTALL	Felles-ordningen	Over drift	2018	Felles-ordningen	Over drift	2017
MEDLEMSTATUS						
Antall aktive	74	2	76	68	3	71
Antall oppsatte (tidligere ansatte med oppsatte rettigheter)	36	7	43	22	5	27
Antall pensjoner	14	1	15	13	1	14

ANTALL	2018	2017
PENSJONSMIDLENES SAMMENSETNING		
Eiendom	12,7 %	12,3 %
Utlån	12,1 %	11,6 %
Aksjer	21,4 %	22,5 %
Anleggs-/HTF- obligasjoner	29,1 %	27,1 %
Omløpsobligasjoner	18,4 %	19,2 %
Likviditet/pengemarked	6,3 %	7,3 %
Sum	100,0 %	100,0 %

Pensjonsmidlene er basert på KLPs finansielle midler i kollektivporteføljen. Tabellen viser prosentvis plassering av pensjonsmidlene som administreres av KLP ved utgangen av året. Verdijustert avkastning av eiendelene ble 1,45 prosent i 2018 og 6,7 prosent i 2017. Forventet innbetaling til ytelsesplaner etter ansettelsens opphør for perioden 1. januar 2019 – 31. desember 2019 er 10,6 millioner kroner.

NOTE 26 Pensjonsansvar egne ansatte - forts.**SENSITIVITETSANALYSE PER 31.12.2018**

Diskonteringsrenten reduseres med 0,5 %	Økning
Brutto pensjonsforpliktelse	9,66 %
Årets opptjening	14,40 %
Lønnsvekst økes med 0,25 %	Økning
Brutto pensjonsforpliktelse	1,42 %
Årets opptjening	3,19 %
Dødeligheten styrkes med 10 %	Økning
Brutto pensjonsforpliktelse	2,50 %
Årets opptjening	1,90 %

Sensitivitetsanalysen over er basert på at alle andre forutsetninger er uendret. I praksis er det lite sannsynlig og endringer i noen forutsetninger er korrelerte. Beregningen av brutto pensjonsforpliktelse og årets opptjening i sensitivitetsanalysen er gjort etter samme metode som ved beregning av brutto pensjonsforpliktelse i balansen.

Durasjonen i fellesordningen er beregnet til 17,1 år.

NOTE 27 Lønn og forpliktelser for ledende personer m.v.

2018 TUSEN KRONER	Utbetalt fra KLP Bankholding AS				Utbetalt fra foretak i samme konsern					
	Lønn, honorar m.v.	Andre ytelser	Årets pensjonsopptjening	Lån	Lønn, honorar m.v.	Andre ytelser	Årets pensjonsopptjening	Lån	Rentesats per 31.12.2018	Avdragsplan ¹
LEDENDE ANSATTE										
Leif Magne Andersen, adm. direktør	-	-	-	-	2 110	162	765	4 230	2,30-2,40	A42/A44
Carl Steinar Lous, avdelingsleder offentlig marked	-	-	-	-	1 311	27	376	2 211	2,30	A20/A32
Christopher A. Steen, avdelingsleder finans	-	-	-	-	1 256	62	227	2 002	2,30	A36
STYRET										
Sverre Thornes, leder	-	-	-	-	4 016	201	1 496	11 939	2,30-2,40	A45
Aage E. Schaanning	-	-	-	-	3 498	163	1 255	5 779	2,30	Fleksilån
Aina Iren Slettedal Eide	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ingrid Aune	7	-	-	-	154	-	-	-	-	-
Kjell Fosse	7	-	-	-	119	-	-	-	-	-
Christin Kleppe, valgt av og blant de ansatte	7	-	-	-	108	-	-	-	-	-
Espen Trandum, valgt av og blant de ansatte	7	-	-	-	108	-	-	-	-	-
ANSATTE										
Lån ansatte i KLP Bankholding konsern på ansattevilkår	-	-	-	-	-	-	-	60 657	-	-
Lån ansatte i KLP Bankholding konsern på ordinære vilkår	-	-	-	-	-	-	-	31 494	-	-
2017 TUSEN KRONER										
	Utbetalt fra KLP Bankholding AS				Utbetalt fra foretak i samme konsern					
	Lønn, honorar m.v.	Andre ytelser	Årets pensjonsopptjening	Lån	Lønn, honorar m.v.	Andre ytelser	Årets pensjonsopptjening	Lån	Rentesats per 31.12.2017	Avdragsplan ¹
LEDENDE ANSATTE										
Leif Magne Andersen, adm. direktør	-	-	-	-	2 059	164	713	4 403	2,10-2,35	A42/A44
Carl Steinar Lous, avdelingsleder offentlig marked	-	-	-	-	1 234	24	369	2 376	2,10	A20/A31
Christopher A. Steen, avdelingsleder finans	-	-	-	-	1 221	28	221	6 359	2,10-2,35	A31/A42/A47
STYRET										
Sverre Thornes, leder	-	-	-	-	3 900	205	1 457	13 556	2,10-2,35	A45/A47
Aage E. Schaanning	-	-	-	-	3 413	167	1 223	5 991	2,10	Fleksilån
Aina Iren Slettedal Eide	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ingrid Aune	3	-	-	-	76	-	-	-	-	-
Eva M. Salvesen ²	3	-	-	-	79	-	-	-	-	-
Kjell Fosse	6	-	-	-	116	-	-	-	-	-
Christin Kleppe, valgt av og blant de ansatte	6	-	-	-	105	-	-	-	-	-
Espen Trandum, valgt av og blant de ansatte	6	-	-	-	105	-	-	-	-	-
ANSATTE										
Lån ansatte i KLP Bankholding konsern på ansattevilkår	-	-	-	-	-	-	-	69 584	-	-
Lån ansatte i KLP Bankholding konsern på ordinære vilkår	-	-	-	-	-	-	-	48 185	-	-

¹ S= Serielån, A=Annuitetslån, siste avdrag. ² Vedkommende har fratrudd vervet i løpet av året.

NOTE 27 Lønn og forpliktelser for ledende personer m.v. - forts.

Styret i KLP har fastsatt prinsipper og retningslinjer for godtgjørelse som gjelder for hele konsernet, samt etablert et godtgjørelsesutvalg som er et underutvalg av styret.

Utvalget innstiller på og fører kontroll med at godtgjørelsesordningene i konsernet er i tråd med styrets prinsipper og retningslinjer.

Administrerende direktør har ingen avtale om prestasjonslønn (bonus) eller lønnsgaranti. Han har pensjonsalder på 65 år. All godtgjørelse er utbetalt fra det heleide datterselskapet KLP Banken AS.

Avdelingsleder Offentlig Marked innehar også vervet som administrerende direktør i datterselskapet KLP Kommune-kreditt, men mottar ingen godtgjørelse for det vervet. Han har ingen avtale om prestasjonslønn (bonus) eller lønns-garanti ved oppsigelse/avtalt fratreden. Hans pensjonsalder er 70 år.

Avdelingsleder finans innehar vervet som administrerende direktør i det

heleide datter-datterselskapet KLP Boligkreditt AS. Han mottar ingen godtgjørelse for dette vervet, og har ingen avtale om prestasjonslønn (bonus) eller lønnsgaranti. All godtgjørelse til vedkommende er utbetalt fra datterselskapet KLP Banken AS. Hans pensjonsalder er 70 år.

Ansatte i KLP-konsernet med lønn over 12 G og med lavere pensjonsalder enn 67 år, opptjener pensjonsytelser også for lønn over 12G. Full alderspensjon i denne tilleggsdekningen utgjør 66% av lønn over 12G, og oppnås etter minst 30 års opptjening i ordningen. Ansatte med spesiell avtale om lavere pensjonsalder enn 67 år sikres alderspensjon tilsvarende 66% av all pensjongivende lønn fram til 67 år. Denne tilleggsordningen ble lukket 2. mai 2013 og gjelder ikke for ansatte som startet etter denne dato. Ordningen gjelder heller ikke for ansatte som var ansatt på dette tidspunkt i KLP, men som først etter denne dato mottar lønn over 12G.

Det foreligger ingen forpliktelser til å gi styreleder særskilt vederlag eller andre fordeler ved opphør eller endring av ansettelsesforholdet eller vervet.

Honorar for styremedlemmer fastsettes av generalforsamlingen. Styremedlemmer som er ansatt i KLP-konsernet uten å være valgt av og blant de ansatte mottar ikke honorar for styrevervet. Ytelser utover mottatt styrehonorar for styremedlemmer ansatt i KLP-konsernet oppgis bare dersom disse inngår i gruppen ledende ansatte i KLP-konsernet. Det samme gjelder for opplysninger om utlån.

Alle ytelser er oppgitt uten påslag for arbeidsgiveravgift.

Det vises forøvrig til beskrivelse av hovedprinsippene til fastsettelse av godtgjørelse i KLP-konsernet som kan søkes opp på klp.no.

NOTE 28 Antall ansatte

KLP Bankholding AS			KLP Bankholding AS konsern	
2017	2018		2018	2017
0	0	Antall fast ansatte 31.12.	68	70
0	0	Antall midlertidig ansatte 31.12.	9	6
0	0	Totalt antall ansatte 31.12.	77	76
0	0	Antall årsverk fast ansatte	66	66
0	0	Antall årsverk midlertidig ansatte	8	6
0	0	Totalt antall årsverk	74	72

NOTE 29 Lønn og administrasjonskostnader

KLP Bankholding AS			KLP Bankholding AS konsern	
01.01.2017 -31.12.2017	01.01.2018 -31.12.2018	TUSEN KRONER	01.01.2018 -31.12.2018	01.01.2017 -31.12.2017
0	0	Lønn	49 400	46 882
0	0	Arbeidsgiveravgift	7 212	7 734
0	0	Finansskatt	2 560	2 970
0	0	Pensjoner inkludert arbeidsgiveravgift og finansskatt	11 368	8 651
0	0	Andre ytelser	1 486	120
0	0	Sum lønn og administrasjonskostnader	72 026	66 358

NOTE 30 Annen gjeld og avsetning for påløpte kostnader

KLP Bankholding AS			KLP Bankholding AS konsern	
31.12.2017	31.12.2018	TUSEN KRONER	31.12.2018	31.12.2017
0	0	Mellomværende med foretak i samme konsern	52 187	45 857
18	0	Kreditorer	7 825	3 147
0	0	Diverse gjeld	5 710	418
0	0	Betalbar skattegjeld	19 431	25 298
18	0	Sum annen gjeld	85 154	74 720
0	0	Forskuddstrekk	3 227	3 208
0	0	Arbeidsgiveravgift	2 486	2 299
0	0	Finansskatt	900	817
0	0	Feriepenger	5 322	5 110
0	0	Pensjonsforpliktelser inkluderer arbeidsgiveravgift og finansskatt	38 265	31 440
0	0	Mva	0	246
0	0	Avsatte kostnader	1 917	4 140
0	0	Sum påløpte kostnader og forpliktelser	52 117	47 261

NOTE 31 Andre eiendeler

KLP Bankholding AS			KLP Bankholding AS konsern	
31.12.2017	31.12.2018	TUSEN KRONER	31.12.2018	31.12.2017
0	0	Mellomværende med foretak i samme konsern	289	450
0	0	Diverse fordringer	122	368
0	0	Forskuddsbetalte kostnader	2	0
0	0	Sum andre eiendeler	413	818

NOTE 32 Transaksjoner med nærstående parter

KLP Bankholding AS			KLP Bankholding AS konsern	
01.01.2017 -31.12.2017	01.01.2018 -31.12.2018	TUSEN KRONER	01.01.2018 -31.12.2018	01.01.2017 -31.12.2017
RESULTATPOSTER				
0	0	KLP, honorarer låneforvaltning	58 000	57 000
0	0	KLP Kapitalforvaltning AS, honorar utførte tjenester	-226	-294
0	0	KLP, husleie	-4 150	-3 976
0	0	KLP Skipsbygget AS, husleie	-1 554	-1 519
0	0	KLP Bassengtomten AS, leie parkering	-101	-108
0	0	KLP Eiendomsdrift AS, andel felleskostnader kontorbygg	-473	-386
0	0	KLP, pensjonspremie	-11 368	-8 651
0	0	KLP, stabstjenester (selvkost)	-67 616	-57 666
0	0	KLP, subsidiert rente ansattlån	2 173	2 552
0	0	Sum	-25 316	-13 048

KLP Bankholding AS			KLP Bankholding AS konsern	
31.12.2017	31.12.2018	TUSEN KRONER	31.12.2018	31.12.2017
BALANSEPOSTER				
0	0	KLP, avregning lån	-49 214	-42 910
NETTO MELLOMVÆRENDE TIL				
0	0	KLP	-2 773	-2 321
0	0	KLP konsernforetak, netto øvrige mellomværende	23	-175
0	0	Sum	-51 964	-45 406

Transaksjoner med nærstående parter er gjennomført til generelle markedsbetingelser, med unntak av selskapets andel av fellesfunksjoner (stabstjenester), som er fordelt til selvkost. Alle mellomværende blir gjort opp fortløpende.

NOTE 33 Honorar til revisor

KLP Bankholding AS			KLP Bankholding AS konsern	
01.01.2017 -31.12.2017	01.01.2018 -31.12.2018	TUSEN KRONER	01.01.2018 -31.12.2018	01.01.2017 -31.12.2017
55	57	Ordinær revisjon	1 061	630
0	0	Attestasjonstjenester	278	324
0	4	Andre tjenester utenfor revisjonen	475	550
55	62	Sum honorar til revisor	1 814	1 504

Revisjonshonoraret periodiseres ikke, men kostnadsføres i henhold til mottatt faktura. Beløpene ovenfor er inklusive merverdiavgift.

NOTE 34 Betingede forpliktelser

KLP Bankholding AS			KLP Bankholding AS konsern	
31.12.2017	31.12.2018	TUSEN KRONER	31.12.2018	31.12.2017
0	0	Ubenyttede kredittrammer utlån	561 905	673 459
0	0	Lånetilsagn	616 318	212 769
0	0	Ubenyttet kreditt på utstedte kredittkort	201 584	189 223
0	0	Sum betingede forpliktelser	1 379 807	1 075 451

NOTE 35 Nedskrevne eiendeler

KLP BANKHOLDING AS KONSERN		1. Kontrakts- beløp på lån som er ned- skrevet, men som fortsatt kan inndrives	2. Nedskrevet i regnskapet	3. Utestående som kan inndrives	4. Antatt panteverdi av sikkerheter for beløp som kan inndrives	5. Punkt 3-4 eksponering uten sikkerheter	6. Punkt 4 i % av punkt 3
31.12.2018 TUSEN KRONER	Sikkerhet	Brutto eksponering	Nedskrevet	Videreført	Verdi av sikkerhet	Netto eksponering	Sikringsgrad
NEDSKRIVING AV FINANSIELLE EIENDELER							
Boliglån med pant	Pant	5 723	-827	5 723	4 896	827	85,5 %
Boliglån med realisert pant (konstaterte tap)	Ingen	3 039	-3 039	3 039	-	3 039	0,0 %
Kredittkort (konstaterte tap)	Ingen	4 179	-4 179	4 110	-	4 110	0,0 %
Total		12 941	-8 045	12 872	4 896	7 976	38,0 %

	31.12.2018
Misligholdte lån med individuell nedskrivning	2 528
Misligholdte lån i balansen (uten individuell nedskrivning)	53 743
Sum mislighold (over 90 dager)	56 271
Boliglån sikret med pant	47 606
Mislighold over 90 dager uten pantesikkerhet	8 665
Øvrige tapsutsatte lån med individuell nedskrivning	3 333

KLP Banken følger opp engasjementer som misligholdt når avdrag og renter ikke er betalt i tide og begrunnelsen er at kunden ikke kan eller vil gjøre opp. Restanser over 90 dager rapporteres alltid som mislighold. Behovet for å nedskrive individuelle mislighold vurderes mot verdien av

tilgjengelige sikkerheter for engasjementet. Lån/kreditter hvor tap er konstatert blir lagt til overvåk hos inkassoselskap for videre inndrivelse og følges opp med jevne mellomrom. Lån/kreditter med individuell tapsnedskrivning, i hovedsak pantelån, følges opp med avtale om ordinært frivillig salg

eller ved bruk av rettslig inndrivelse som tvangssalg eller utleggsforretning. Etter at pant er realisert og dersom eventuell avtale om nedbetaling/innfrielse av restlån ikke overholdes blir saken oversendt inkassoselskap for videre oppfølging.

NOTE 36 Kontanter og kontantekvivalenter og øvrige utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner

KLP Bankholding AS			KLP Bankholding AS konsern	
31.12.2017	31.12.2018	TUSEN KRONER	31.12.2018	31.12.2017
0	0	Fordring på sentralbanker	60 238	45 140
4 555	4 467	Bankinnskudd drift	1 398 242	1 248 730
0	0	Kontantbeholdning	0	0
4 555	4 467	Sum kontanter og kontantekvivalenter (likviditetsbeholdning)	1 458 480	1 293 870
0	0	Bankinnskudd til bruk for kjøp og salg i verdipapirvirksomheten	45 645	41 919
4 555	4 467	Utlån til og fordring på kredittinstitusjoner og sentralbanker	1 504 125	1 335 790

Til generalforsamlingen i KLP Bankholding AS

Uavhengig revisors beretning

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert KLP Bankholding AS' årsregnskap, som består av:

- selskapsregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2018, resultatregnskap, egenkapitaloppstilling og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper, og
- konsernregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2018, resultatregnskap, egenkapitaloppstilling og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening:

- er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter
- gir det medfølgende selskapsregnskapet et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til KLP Bankholding AS per 31. desember 2018 og av selskapets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med forenklet anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder etter regnskapsloven § 3-9.
- gir det medfølgende konsernregnskapet et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til konsernet KLP Bankholding AS per 31. desember 2018 og av konsernets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet. Vi er uavhengige av selskapet og konsernet slik det kreves i lov og forskrift, og har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Øvrig informasjon

Ledelsen er ansvarlig for øvrig informasjon. Øvrig informasjon omfatter informasjon i årsrapporten bortsett fra årsregnskapet og den tilhørende revisjonsberetningen.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke øvrig informasjon, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

PricewaterhouseCoopers AS, Postboks 748 Sentrum, NO-0106 Oslo
T: 02316, org. no.: 987 009 713 MVA, www.pwc.no
Statsautoriserte revisorer, medlemmer av Den norske Revisorforening og autorisert regnskapsførerselskap

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese øvrig informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom øvrig informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon.

Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Styrets og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder (ledelsen) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde, for selskapsregnskapet i samsvar med forenklet anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder etter regnskapsloven § 3-9, og for konsernregnskapet i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til selskapets og konsernets evne til fortsatt drift og på tilbørlig måte opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for selskapsregnskapet med mindre ledelsen enten har til hensikt å avvikle selskapet eller legge ned virksomheten, eller ikke har noe realistisk alternativ til dette. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for konsernregnskapet med mindre ledelsen enten har til hensikt å avvikle konsernet eller legge ned virksomheten, eller ikke har noe realistisk alternativ til dette.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i regnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av internkontroll.

(2)

Uavhengig revisors beretning - KLP Bankholding AS

- opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets og konsernets interne kontroll.
- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimatene og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige.
- konkluderer vi på hensiktsmessigheten av ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen ved avleggelsen av regnskapet, basert på innhentede revisjonsbevis, og hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om selskapets og konsernets evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det eksisterer vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i regnskapet, eller, dersom slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, at vi modifierer vår konklusjon om årsregnskapet og årsberetningen. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet inntil datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at selskapet og konsernet ikke fortsetter driften.
- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet representerer de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.
- innhenter vi tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis vedrørende den finansielle informasjonen til enhetene eller forretningsområdene i konsernet for å kunne gi uttrykk for en mening om det konsoliderte regnskapet. Vi er ansvarlige for å lede, følge opp og gjennomføre konsernrevisjonen. Vi alene er ansvarlige for vår revisjonskonklusjon.

Vi kommuniserer med styret blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og til hvilken tid revisjonsarbeidet skal utføres. Vi utveksler også informasjon om forhold av betydning som vi har avdekket i løpet av revisjonen, herunder om eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen.

Uttalelse om andre lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen og i redegjørelsene om foretaksstyring og samfunnsansvar om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til resultatdisponering er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

(3)

Uavhengig revisors beretning - KLP Bankholding AS

Oslo, 13. mars 2019
PricewaterhouseCoopers AS

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Erik Andersen', is written over the printed name.

Erik Andersen
Statsautorisert revisor

(4)

KLP BANKHOLDING AS

Dronning Eufemias gate 10
0191 Oslo
Organisasjonsnr.: 993 749 532

BESØKSADRESSE, TRONDHEIM

Beddingen 8

BESØKSADRESSE, OSLO

Dronning Eufemias gate 10

klpbanken.no

Tlf: 55 54 85 00
klpbanken@klp.no

